

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA A JEJÍ VZTAH
K BANKÁM OBCHODNÍM

Dominik Hrušovský

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, a to způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne, 12. dubna 2020

.....

Dominik Hrušovský

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé diplomové práce JUDr. et Mgr. Silvii Anderlové za cenné rady, užitečné připomínky a podněty, které mi pomohly při zpracování této práce. Rovněž bych chtěl vyjádřit poděkování mé rodině a především mé přítelkyni, která mi byla oporou po celou dobu studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Česká národní banka.....	3
1.1. Centrální banky.....	3
1.2. Historický vývoj centrální banky.....	3
1.2.1. Bankovní úřad Ministerstva financí 1919-1926.....	3
1.2.2. Národní banka Československá 1926-1950.....	6
1.2.3. Státní banka československá 1950-1992.....	9
1.2.4. Česká národní banka po roce 1993.....	13
1.3. Právní zakotvení a činnost České národní banky.....	14
1.4. Organizační struktura České národní banky.....	16
1.4.1. Bankovní rada.....	17
1.4.2. Poradní orgán bankovní rady.....	18
1.5. Samostatnost a nezávislost centrální banky.....	18
2. Obchodní banky.....	21
2.1. Bankovní činnost a druhy bank.....	21
2.1.1. Banky a spořitelny.....	22
2.1.2. Univerzální a specializované banky.....	23
2.1.3. Obchodní (komerční) banky a investiční banky.....	23
2.1.4. Hypoteční banky.....	24
2.1.5. Stavební spořitelny.....	24
2.2. Bankovní licence.....	24
2.3. Pravidla a omezení pro organizaci a činnost bank.....	25
2.4. Garanční systém finančního trhu.....	26
2.5. Bankovní tajemství.....	27
3. Činnost a cíle České národní banky.....	29
3.1. Emisní funkce.....	29
3.2. Měnová politika.....	29

3.2.1.	Operace na volném trhu.....	30
3.2.2.	Automatické facility	31
3.2.3.	Dodávací repo operace.....	31
3.2.4.	Povinné minimální rezervy	31
3.2.5.	Devizové intervence	32
3.3.	Regulace a dohled bankovního systému	33
3.4.	ČNB jako banka bank	33
3.5.	ČNB jako banka státu.....	34
3.6.	Správa devizových rezerv.....	35
3.7.	Další činnosti ČNB	35
3.7.1.	Informace	35
3.7.2.	Vztah k veřejnosti.....	35
3.7.3.	Ve vztazích k zahraničí.....	36
4.	Bankovní regulace a dohled.....	37
4.1.	Vymezení pojmů bankovní regulace a dohled.....	37
4.2.	Nutnost bankovní regulace a dohledu	38
4.2.1.	Odlišnost bankovních aktivit.....	39
4.2.2.	Vysoká míra asymetrie informací	40
4.2.3.	Zpomalení procesu poklesu zprostředkování.....	40
4.2.4.	Měnová politika centrální banky	40
4.3.	Cíle bankovní regulace a dohledu.....	41
4.3.1.	Podpora efektivního provádění měnové politiky	41
4.3.2.	Zajištění spolehlivosti, důvěryhodnosti a bezpečnosti bankovního systému v ekonomice	42
4.3.3.	Podpora efektivnosti fungování bankovního systému.....	42
4.3.4.	Zajištění potřebných informací pro investory	42
4.3.5.	Zajištění základní úrovně ochrany investorů	42

4.3.6.	Zajištění základní úrovně ochrany bankovního systému před nekalými praktikami	42
5.	Bankovní regulace	44
5.1.	Regulace vstupu do bankovní sféry	44
5.2.	Základní pravidla pro činnost bank.....	47
5.2.1.	Správa a řízení bank.....	47
5.2.2.	Kapitálová přiměřenost.....	47
5.2.3.	Pravidla likvidity	48
5.2.4.	Úvěrová angažovanost.....	49
5.2.5.	Povinné sdělování informací.....	50
5.2.6.	Další pravidla obezřetného bankovního podnikání	50
5.3.	Finanční ochranná síť.....	51
5.3.1.	Garanční systém finančního trhu.....	52
5.3.2.	Věřitel poslední instance.....	54
6.	Bankovní dohled.....	58
6.1.	Formy bankovního dohledu.....	58
6.1.1.	Dohled na dálku.....	58
6.1.2.	Dohled na místě.....	59
6.1.3.	Metody hodnocení bank.....	61
6.2.	Nápravná opatření	63
6.3.	Sankce	63
6.4.	Konsolidovaný dohled.....	64
6.5.	Doplňkový dohled.....	65
6.6.	Principy dohledu v mezinárodní sféře.....	67
6.6.1.	Princip domovské země	67
6.6.2.	Princip hostitelské země	67
6.7.	Konkurence v nedbalosti a přísnošti	68
6.7.1.	Konkurence v nedbalosti.....	68

6.7.2.	Konkurence v příslosti	69
6.7.3.	Offshore bankovní systém	69
6.8.	Basilejský výbor pro bankovní dohled.....	69
6.8.1.	Basel I	70
6.8.2.	Basel II.....	70
6.8.3.	Basel III.....	71
6.8.4.	Basel IV	73
Závěr.....		74
Resumé		76
Seznam použité literatury		77

Úvod

Počátky českého bankovníctví nalezneme již v období první republiky. Podoba bankovníctví na našem území, jak jej známe dnes, se formovala téměř celé dvacáté století. Stěžejním bodem pro jeho vývoj je vznik samostatné České republiky, s čímž souvisí i vznik České národní banky. Česká národní banka si v posledních desetiletích vybuodovala stabilní postavení orgánů bankovní regulace a dohledu, což je stěžejní téma této diplomové práce. Paradoxem je, že zdrojem pro vývoj nových a kvalitnějších pravidel bankovní regulace a dohledu jsou velice často kolapsy bankovních systémů a finanční krize. Tyto situace totiž vždy odhalí slabá místa bankovního systému, která následně lze upravit tak, aby se tyto situace v budoucnu buď neopakovaly, anebo aby neměly tak velký dopad na ekonomickou situaci státu.

Cílem mé práce je jasně stanovit podstatu a význam bankovní regulace a dohledu a opodstatnit existenci této instituce. Tohoto cíle bych rád dosáhl za pomoci analýzy odborné literatury a dalších odborných zdrojů, které o této problematice pojednávají.

Tuto diplomovou práci jsem se rozhodl rozdělit do dvou částí z toho důvodu, že v té první bych vám rád přiblížil Českou národní banku jako orgán, který vykonává bankovní regulaci a dohled, a s ním související obchodní banky, nad kterými je tento dohled, společně s regulací, vykonáván. V druhé části bych se poté rád zabýval již samotnou bankovní regulací a dohledem a tím, jak fungují v dnešní době.

První část své práce jsem se rozhodl rozdělit do tří hlavních kapitol. První kapitola by měla pojednávat o vzniku České národní banky a o jejím historickém vývoji. Dále bych se rád věnoval nynějšímu postavení České národní banky jako banky centrální. Druhá kapitola se týká obchodních bank, jejich dělení a náplně jejich činnosti. Poté bych v této kapitole zdůraznil důležitost bankovní licence jako základní propriety pro vznik banky a též základní pravidla a povinnosti bank. Samostatnou podkapitolu věnuji bankovnímu tajemství, jelikož se jedná o jeden z velmi charakteristických znaků pro bankovníctví. Celá třetí kapitola se týká jednotlivých funkcí České národní banky, mezi které patří i funkce bankovní regulace a dohledu. Krom toho sem patří měnová politika, emisní funkce či např. správa devizových rezerv.

Druhou část práce jsem též rozdělil do tří vzájemně provázaných kapitol. Kapitola čtvrtá má za úkol vymezit základní pojmy bankovní regulace a dohledu a také výčet důvodů, proč je tato funkce ČNB nezbytná. Na tyto důvody navazuje podkapitola s jejími cíli. Následující kapitoly jsou stěžejními, jedná se o pátou kapitolu, která se týká bankovní regulace, a šestou, která se věnuje bankovnímu dohledu. Kapitola pátá popisuje jednotlivé nástroje bankovní regulace. V úvodu se zabývá regulací vstupu do bankovní sféry a následně popisuje jednotlivá pravidla, která doprovází banky při jejich činnosti. Pozornost je věnována také finanční ochranné síti, která se skládá z garančního systému finančního trhu a věřitele poslední instance. Závěrečnou, tedy šestou kapitolu, věnuji bankovnímu dohledu, ve které popíši jednotlivé formy dohledu a metody, kterými se tento dohled hodnotí a s nimi spojená nápravná opatření a sankce. Kapitola si také klade za cíl analyzovat dohled na konsolidovaném základě, doplňkový dohled, princip dohledu v mezinárodní sféře a seznámení čtenáře s basilejským výborem pro bankovní dohled.

1. Česká národní banka

1.1. Centrální banky

„Pro normální fungování kterékoliv země je nezbytné zajistit řádné fungování peněžní sféry, finanční a bankovní soustavy. Jednou z nejdůležitějších institucí, která o to usiluje, je Centrální banka.“¹ Centrální banka je specifická v tom, že není bankou komerční, nelze si u ní tedy otevřít soukromý účet ani jí požádat o úvěr jako veřejný subjekt. Činnost centrální banky není motivována ziskem, kromě funkce finančního zprostředkovatele provádí i jiné specifické činnosti, např. emisní činnost. Tímto se dostává do výjimečného postavení ve vztahu k ostatním bankám. K výkonu specifických činností tuto banku pověřuje stát, obvykle formou zákona, díky těmto specifickým činnostem se stává nadřazenou nad ostatními bankami, a proto jí nazýváme bankou „centrální“.

Centrální banka je banka, která má:

1. emisní monopol, tj. výsadní právo na emisi hotovostních bankovek i mincí,
2. provádí měnovou politiku daného státu,
3. reguluje bankovní soustavy.

1.2. Historický vývoj centrální banky

Vývoj centrálního bankovníctví na dnešním území České republiky od roku 1918 do současnosti lze rozdělit na čtyři základní etapy, a to na etapu Bankovního úřadu Ministerstva financí 1919-1926, Národní banky Československé 1926-1950, Státní banky československé 1950-1992 a etapu České národní banky po roce 1993².

1.2.1. Bankovní úřad Ministerstva financí 1919-1926

Od počátku samostatného Československého státu se česká, do jisté míry i slovenská, politická a hospodářská reprezentace snažila o naprosté ekonomické

¹ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovníctví*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2010. Eupress. ISBN 978-80-7408-029-6.

² KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6.

osamostatnění tak, aby Československá republika nebyla nikterak závislá na nástupnických státech Rakouska-Uherska, tedy Rakousku a Maďarsku.³

V tomto kontextu je potřeba zmínit především prvního československého ministra financí Aloise Rašína, který koncipoval tzv. recepční normu. Této recepční normy bylo potřeba z prostého důvodu, nikdo z české politické reprezentace neočekával tak rychlé zhroucení Rakouska-Uherska, a jelikož rozpad Rakouska-Uherska proběhl neočekávaně rychle, byl Hospodářský zákon z roku 1918 prakticky nepoužitelný. Hospodářský zákon ve svém § 9 stanovil, že „dnem vydání tohoto zákona vstupuje Rakousko-Uherská banka, a to včetně filiálek v říši České, ve stav likvidace vedené komisí jmenovanou ministrem financí, na níž přenáší též právo ústřední správy. Tímto dnem končí veškeré funkce a oprávnění Rakousko-Uherské banky, jakož i jejích filiálek v říši České jakožto filiálek Rakousko-Uherské banky.“. Z toho vyplývá, že bylo nutné nejdříve vytvořit ministerstvo financí, které poté jmenuje onu „Komisi“ s právem ústřední banky, což by vedlo k likvidaci staré centrální banky. Jelikož ale nikdo nezačal připravovat základní instituty suverénního státu, byl Alois Rašín nucen koncipovat výše zmíněnou recepční normu. Na základě recepční normy zůstala v platnosti jako měna rakousko-uherská koruna a Rakousko-Uherská banka nadále bankou emisní.⁴

To však neznamenovalo, že by se nic nezměnilo. Alois Rašín se dále jako reprezentant československé vlády zapříčinil o významné změny ve správě Rakousko-Uherské banky. Dokázal prosadit české zastoupení v klíčových orgánech Rakousko-Uherské banky. Československo mělo díky těmto změnám zastoupení například v úřadu vládního komisaře, generální radě či obchodní správě. Hlavní změnou, kterou Alois Rašín požadoval, bylo vytvoření hlavního ústavu pro Československo z Pražské filiálky banky, tento požadavek zástupci Rakousko-Uherské banky také akceptovali, a to z důvodu domněnky, že připuštěním českého vlivu se stabilizuje a udrží měnová unie. Zástupci Rakousko-Uherské banky dále akceptovali Rašínův požadavek ohledně omezení úvěrů nově

³ KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 61 ISBN 978-80-87225-06-6.

⁴ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost: institucionální pohled*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). Str. 42 ISBN 80-86729-19-2

vzniklým státům, hlavně tedy Rakousku a Maďarsku, toto sice také akceptovali, ale zanedlouho vyšlo najevo, že tuto část dohody dodržovat nebudou.⁵

Obrovské množství bankovek, které chrlila Rakousko-Uherská banka, vedlo Aloise Rašína k dalšímu kroku, měnové reformě. Nejdříve výnosem ze dne 8. ledna 1919 bylo Československým filiálkám a pražskému hlavnímu ústavu zakázáno lombardovat válečné půjčky, posléze i využívat jakékoli prostředky nacházející se na jejich žirových účtech. Poté byl dne 25. února 1919 schválen zákon „O okolkování bankovek a soupisu jmění“ Revolučním národním shromážděním. Schválení zákona následovalo uzavření státních hranic, aby se zamezilo pohybu zboží a lidí, načež ve dnech 3. až 9. března 1919 (do 12. března 1919 na Slovensku) proběhla samotná reforma. Jednalo se o velice rychlou akci, při níž bylo zadrženo 50% soukromého oběživa, čímž nebylo naplněno cílové hranice 80% oběživa a vytvořil se tak státní dluh. Během této akce byl na staré rakousko-uherské koruny nalepen kolek, čím se z nich staly nové československé koruny. Toto okolkování však nebylo zdarma, platilo se 1% z okolkované hodnoty, přičemž jedno a dvoukorunové bankovky a mince byly z kolkování vyřazeny a prohlášeny za československé bez dalšího.

Měnovou reformu následoval vznik ústřední emisní instituce, což mělo upevnit samostatnost měny. Nařízením vlády č. 119 ze dne 6. března 1919 a poté zákonem č. 187/1919 byl zmocněn ministr financí vykonávat funkce centrální banky a také za tímto účelem vytvořit Bankovní úřad, jak se stalo dne 12. května 1919. Důvodů pro vznik Bankovního úřadu na místo vlastní cedulové banky bylo mnoho, ať už časová tíseň, nebo nízká důvěryhodnost nové měny, která měla z počátku nucený charakter.⁶

Bankovní úřad ministerstva financí napomohl ke stabilitě měnové a finanční rovnováhy a předešel tím možné inflaci. Úřad se také nemalou měrou zapříčinil o to, že bylo Československo bráno jako hospodářsky silný a prosperující obchodní

⁵ KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 61-62 ISBN 978-80-87225-06-6.

⁶ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost: institucionální pohled*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). Str. 43-46 ISBN 80-86729-19-2.

partner. Krom toho bychom také neměli opomenout, že se Bankovní úřad výrazně podílel na vzniku Národní banky Československé.⁷

1.2.2. *Národní banka Československá 1926-1950*

Toto období lze dále rozdělit do třech samostatných podetap. Dělíme je na Národní banku Československa v době takzvané I. a II. Československé Republiky 1926-1939, Národní banku pro Čechy a Moravu v období protektorátu 1939-1945 a na Národní banku Československa po osvobození Československa 1945-1950.

V první z podetap vzniká v dubnu roku 1926 Národní banka Československá, která byla zákonně zakotvena již v roce 1920 zákonem č. 347/1920, takzvaným „bankovním zákonem“. Tímto zákonem sice bylo tedy rozhodnuto o vzniku Národní banky Československé, ale nebylo zde určeno přesné datum či událost, k níž banka vznikne. Proto vzniká až roku 1926 a to v právní podobě akciové společnosti. Správu banky vykonávala bankovní rada v čele s guvernérem, kterého jmenoval prezident republiky na návrh vlády na funkční období pěti let. Bankovní rada se krom guvernéra skládala z devíti členů, šesti volených a třech jmenovaných na šestileté období. Nejvyšším statutárním orgánem byla valná hromada, která oproti klasické valné hromadě akciové společnosti vykazovala jisté odlišnosti a to ty, že se valné hromady mohly účastnit pouze osoby, které byly občanem Československé republiky s plnými občanskými právy, nebyl na jejich majetek prohlášen konkurz a vlastnily minimálně 10 akcií Národní banky. Takto oprávněná osoba se mohla účastnit valné hromady pouze osobně a každý měl pouze jeden hlas, bez ohledu na počet akcií převyšujících minimum. Dalším důležitým orgánem byl nejvyšší kontrolní orgán, tedy pětičlenný revidující výbor, který byl volen valnou hromadou. Revidující výbor dohlížel na vnitřní hospodaření a účastnil se na vyhotovení roční bilance ústavu.⁸

V předválečném období se na pozici guvernéra banky vystřídaly dvě ústřední postavy, Vilém Pospíšil a Karel Engliš. Jejich postavení v pozici guvernéra banky bylo velice důležité, jelikož guvernéř banky udával strategii vývoje měny a dalších hospodářských otázek. Vilém Pospíšil se stal prvním guvernérem Národní

⁷ KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 67 ISBN 978-80-87225-06-6.

⁸ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost: institucionální pohled*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). Str. 53-59 ISBN 80-86729-19-2.

banky Československé a snažil se o deflační pojetí měnového vývoje při volbě strategie, což mělo vést ke stabilní a plně konvertibilní měně. Druhým guvernérem se stal Karel Engliš, který byl v minulosti již několikanásobným ministrem financí. Karel Engliš byl odpůrce měnové politiky Aloise Rašína a zároveň zastával stanovisko měnové stabilizace.⁹ Ještě před svým zvolením se zasadil o první devalvaci československé koruny, která proběhla 17. února 1934 snížením obsahu zlata v Kč o 25%. Na základě čehož podal Vilém Pospíšil demisi a dne 27. února 1934 byl Karel Engliš zvolen guvernérem.¹⁰

Možné ohrožení ze strany nacistického Německa v druhé polovině 30. let vedlo k mimořádným opatřením, jako byla výstavba evakuačních budov na západním Slovensku pro evakuaci ústavu, či ke spolupráci s vládou v hledání nových zdrojů na financování stoupajících zbrojních nákladů státu. V roce 1938 se stát rozhodl splatit státovkový dluh, ale souběžně tisknout nekryté oběživo. Tento krok byl veden převážně ke krytí budoucích nákladů na předpokládané mobilizační výdaje. Bohužel to vedlo k růstu skryté inflace, jelikož mobilizační výdaje od května do října 1938 byly značně vysoké.

V období Mnichovského diktátu byla Národní banka Československa obrána o jednu třetinu území na kterém působila a tím o velkou část svého ekonomického potenciálu. Od roku 1938 až 1939 zde působilo pouze 20 filiálek. V rámci této krize měla být špatná ekonomická situace řešena takzvanou „librovou půjčkou“ britské vlády ve výši 30 milionů liber, která byla Národní bance Československa následně poskytnuta pouze do výše 10 milionů liber. S nedostatkem deviz v měnové politice a zahraničních obchodech se pomalu stávalo Československo kořistí pro mocného souseda Německo.¹¹

Druhou z výše zmiňovaných podetap je Národní banka pro Čechy a Moravu 1939-1945. Ihned následující den po okupaci zbytku Československa zasáhlo Německo do kompetence Národní banky Československé a změnilo kurz koruny na 10 K za 1 říšskou marku, čímž podlamovalo hodnotu protektorátní koruny. Již na počátku března 1939 byl dosazen do emisního ústavu Fridrich Müller a

⁹ *Engliš Karel* [online]. Praha: Česká národní banka, c2003-2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/statutarni_organy/englis_karel.html

¹⁰ KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovnictví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 72-73 ISBN 978-80-87225-06-6.

¹¹ KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovnictví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 78-81 ISBN 978-80-87225-06-6.

následně do kontrolní funkce zmocněnc říšského ministerstva hospodaření dr. Herbert Winkler. Dne 31. května 1939 byla Národní banka Československá změněna na Národní banku pro Čechy a Moravu vládním nařízením č. 96/1939 Sb.. Úřadující guvernér Karel Engliš byl nahrazen dosavadním viceguvernérem Františkem Ladislavem Dvořákem. Během okupace Německo usilovalo o narušení protektorátní měnové, finanční a hospodářské stability. Z toho důvodu bylo nařízeno převedení veškerého měnového zlata na Říšskou banku, jednalo se celkově o 45 458 tun měnového zlata. Klíčovým zlomem bylo však zavedení celní unie v říjnu 1940. Na základě této celní unie bylo zamezeno ekonomické autonomii země, což velmi silně zasáhlo export. Exportní pohledávky přijímalo Německo a české straně se to připsalo na „pro formu“ u zúčtovací banky v Berlíně. Národní bance pro Čechy a Moravu takto nebylo ve finále proplaceno více než 14.8 mil. K. Ve spojení s celní unií se také změnilo, na základě vládního nařízení č. 321/1940 Sb., postavení protektorátní měny, která na základě tohoto nařízení prakticky přestala být samostatnou měnou a její hodnota se dále odvíjela od hodnoty říšské marky.

Národní banka pro Čechy a Moravu byla okolnostmi donucena k vydávání nekrytého oběživa, což společně s dalšími důvody vedlo k velké zásobě nekrytých peněz a tím k přímé inflaci. V roce 1938 bylo oběživo ve výši 14 mil. Kč kdežto k 30. dubnu 1945 dosáhlo 94 444 mil. K.¹²

Poslední, tedy třetí podetapou, je Národní banka Československá po osvobození Československa 1945-1950. Období ihned následující konci druhé světové války velice připomíná v oblasti měnové a hospodářské politiky roky 1918 až 1919. Opět se musela zavádět státní měna, zrušit měna cizí a také bylo potřeba snížit enormní množství oběživa.¹³

Emisní bankovníctví bylo po osvobození Československa v komplikované situaci. Na našem území se totiž v jednu chvíli nacházely dvě cedulové banky. V červnu 1945 byla obnovena Národní banka Československá, zatímco ve východní části země působila ještě Slovenská národní banka. Nejvyšším statutárním orgánem nově obnovené Národní banky Československé se od 6. června 1945 stala dočasná

¹² KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 81-84 ISBN 978-80-87225-06-6.

¹³ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost: institucionální pohled*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). Str. 81 ISBN 80-86729-19-2

správa, která byla jmenována předsedou vlády. Tato dočasná správa se skládala z pěti členů a později byla rozšířena o další dva slovenské zástupce. V čele stál Jaroslav Nebesář, který byl nakloněn sociální demokracii. Působení dočasné správy v období měnové nejednoty ukončil dekret prezidenta republiky č. 139/1945 Sb. ze dne 19. října 1945, který stanovil, že činnost ústřední banky státu na celém území bude vykonávat Národní banka Československá a Slovenská národní banka bude pouze oblastní ústav jí podřízený. Nabytím účinnosti tohoto dekretu dne 26. listopadu 1945 bylo zrušeno měnové rozdělení západní a východní části republiky. V poválečném období se měnová politika nacházela v krušných časech. Národní banka Československá utrpěla velké ztráty na nesplacených pohledávkách za léta 1939-1945, krom toho zde po válce byly čtyři měny a neúměrné množství oběživa. K odstranění těchto problémů Národní banka Československá provedla několik kroků. Jedním z nich byla identifikace měnového zlata odcizeného Němci, které spojenci zabavili ve Frankfurtu nad Mohanem, hlavním krokem však byla iniciace měnové reformy. Tato reforma byla 19. října 1945 vyhlášena dekretem prezidenta republiky č. 91/1945 Sb. a zavedla novou měnu Kčs. Dosavadní papírová platidla byla prohlášena za neplatná.

Národní banka Československá se držela strategie, že nesmí nechat podniky dostat se do finanční tísně pro nedostatek provozních prostředků, čímž by se snížila produkce a tím i reálná hodnota koruny. Zavedla tedy nízké diskontní sazby a rozvinula vlastní úvěrovou činnost. Tento liberální přístup se však nelíbil komunistům, kteří se snažili o centralizaci a dohled nad peněžními zdroji. Po únorovém převratu byly odstraněny všechny nelevicové osoby z vedení Národní banky Československé a nahradili je komunističtí představitelé. I přesto, že formálně byla Národní banka Československá stále autonomní, 11. března 1948 zákon č. 38/1948 stanovil, že je guvernér v určitých případech povinen účastnit se jednání vlády a tím se de facto stala vykonavatelem vládní hospodářské politiky.¹⁴

1.2.3. Státní banka československá 1950-1992

Tak jako předchozí etapu lze i tuto rozdělit do podetap, zde ale pouze do dvou, a to na období Státní banky Československé 1950-1989 a na období Státní banky Československé 1989-92.

¹⁴ KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 85-90 ISBN 978-80-87225-06-6.

Bankovníctví v Československu se tak jako i hospodářství na konci 40. let stalo obětí snahy přizpůsobit se sovětskému modelu. Principem tohoto modelu byla takzvaná monobanka, tedy banka, která v sobě obsahuje jak banky cedulové, tak banky obchodní. V roce 1950 byl vydán zákon č. 31/1950 Sb. „O státní bance československé“, čímž došlo ke sloučení čtyř samostatných finančních úřadů, Národní banky Československé, Slovenské Tatrabanky, Živnostenské banky a Poštovní spořitelny. Tento proces proběhl takzvanou singulární sukcesí, tedy postupným včleňováním do nové monobanky.

Státní banka československá měla vykonávat pět základních úkolů, a to řídit na základě pokladního a úvěrového plánu peněžní oběh ve státě, být zúčtovacím ústředím státu a zároveň řídit a vykonávat platební zúčtovací styk, poskytovat provozní úvěry, spravovat devizové prostředky státu a provádět mezinárodní platební styk a jako poslední provádět ekonomickou kontrolu vůči subjektům národního hospodaření.¹⁵

V padesátých letech se zde vyskytovaly však i jiné peněžní ústavy. Byly jimi Investiční banka a Živnostenská banka. Investiční banka financovala a úvěrovala celostátní investiční výstavbu a provozní potřeby stavebně montážních podniků, kdežto Živnostenská banka byla vedena úředníky Státní banky československé a starala se o směnárenský, platební a zúčtovací styk soukromých osob s cizinou. To se ale roku 1958 změnilo, protože na základě zákona č. 43/1958 Sb. na sebe Státní banka československá převzala většinu působností investiční banky a tím byla dovršena přeměna Státní banky československé na monobanku.

Nepatrný ústup od centralizační tendence přišel roku 1964, kdy se dne 27. listopadu konala ustavující valná hromada nově vzniklé Československé obchodní banky. Banka vznikla separováním správy operací zahraničních. Státní banka československá však měla v Československé obchodní bance stále rozhodný vliv, jelikož byla vlastníkem 51% akcií banky. Důvodem pro vznik Československé obchodní banky byl navyšující se objem platebních styků s cizinou a rozvoj hospodářských styků ČSSR s kapitalistickými zeměmi. V šedesátých letech se začínají objevovat první náznaky zisku nezávislosti Státní banky československé na ministru financí, o co se banka snažila již v roce 1956

¹⁵ *Státní banka československá: 1950-1989* [online]. Praha: Česká národní banka, c2003-2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/dejiny_instituce/statni_bank_a_ceskoslovenska

s odkazem na vzor Gosbanky. Státní banka československá se dočkala a roku 1965 na základě zákona č. 117/1965 Sb. z 10. listopadu byla vyňata z podřízenosti ministru financí. V souvislosti s výše zmíněným zákonem byl přijat nový statut Státní banky československé, kterým byla změněna organizační struktura. Hlavní změnou bylo zřízení oborových oddělení. Tato oddělení přímo řídila a usměrňovala činnost okresních poboček ve vztahu k jednotlivým odvětvím průmyslu. Další podstatná změna se odehrála v postavení nejvyššího statutárního orgánu. Generální ředitel se nyní mohl účastnit jednání vlády, kde svým jednáním mohl ovlivnit státní hospodářskou politiku, byť nedisponoval hlasovacím právem.

Takzvané zdokonalené řízení soustavy národního hospodaření byl však jen první krok, čím se měla řešit hospodářská stagnace z let 1962 až 1964. Mnoho předních ekonomů si již v tuto chvíli uvědomovalo, že to není úplné řešení a pouze se tím problémy odloží. A také tomu tak bylo, v letech 1967 a hlavně 1968 proběhly další ekonomické reformy, ze kterých vzešla koncepce společenského systému zvaná „tržní socialismus“. Tato koncepce volala po nutnosti obnovení dvoustupňového bankovníctví. V květnu 1968 byl vydán akční program Státní banky československé, který přijímal vytvoření členité bankovní soustavy tak jako tomu bylo ve vyspělých ekonomikách. 9. října 1968 byl schválen bankovní správní radou konečný návrh na rozdělení bank, do kterého se však dostaly požadavky na autonomii ze strany slovenské. Tyto požadavky se naplnily na základě ústavního zákona o československé federaci ze dne 27. října 1968. Nová organizace peněžnictví měla být tedy rozdělena dle „federalistického systému“, tedy na straně jedné Federální emisní banka (Státní banka československá) a dva národní emisní ústavy (Česká a Slovenská národní banka), na straně druhé pak komerční peněžní ústavy.

Bohužel následovala normalizace, během které rozhodlo normalizační plénum UV KSČ o obnovení centralizace bankovníctví, a tím byly veškeré naděje na reformu bankovníctví ztraceny. Obnovená centralizace byla stanovena na základě dvou zákonů, zákona o Státní bance československé č. 144/1970 Sb. a zákona o devizovém hospodaření 142/1970 Sb., které nabyly účinnosti 1. ledna 1971 a do roku 1988 nedošlo k dalším zásadním institucionálním změnám.

Důležité události druhé z podetap se odehrávají již roku 1987 a poté hlavně v roce 1988, kdy se opět objevují hlasy volající po bankovní reformě, čehož se jim

nakonec dostalo zákonem č. 130/1989 Sb., o Státní bance československé, a zákonem č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách. Na základě těchto zákonů byl zaveden dvoustupňový bankovní systém a Státní banka československá jimi byla definována jako jeden z ústředních orgánů státní správy ČSSR v oblasti správy měny a bankovního sektoru. Dvoustupňovým bankovním systémem se od Státní banky československé separují obchodní činnosti, což vedlo ke vzniku dvou bank, Všeobecné úvěrové banky a Komerční banky. Krom vzniku dvou bank bylo také významné opětovné obnovení činnosti již existující Investiční banky.¹⁶

Od 1. ledna 1990 tedy centrální banka působí už jen v pozici banky bank a její hlavní činnost pramení v oblasti emisní, devizové a celostátní měnové politiky. Prezident republiky jmenoval na návrh vlády předsedu banky, a poté na jeho návrh jmenoval místopředsedy. Jelikož bylo nyní Československo demokratické, tak zde byla snaha o úpravu centrální banky ke standardům vyspělých států světa. Tyto snahy se objevují již v únoru roku 1990, kdy dochází k návrhu na vytvoření bankovní rady. A tak se i děje prostřednictvím ústavního zákona č. 556/1990 Sb., který změnil ústavní zákon o československé federaci. I přesto, že konkrétní úprava byla ponechána na zákonu o centrální bance, se ode dne 1. července 1991 vytváří nově jako poradní orgán bankovní rada na místo dosavadního vedení.¹⁷

V letech 1990 a 1991 zde také byly snahy o vznik nového zákona o Státní bance československé, ale z důvodu odlišných názorů české a slovenské strany ohledně společného soužití to bylo velice komplikované. Česká strana preferovala německý model Bundesbanky, kdežto slovenská naopak modifikovaný americký federální rezervní systém. „Pozoruhodné je, že slovenský návrh byl do značné míry „oprášeným“ návrhem tzv. měnového bankovního systému z roku 1968, na jehož základě měla vzniknout federální banka a dvě banky republikové“.¹⁸ Z tohoto jasně vyplývá, že nadcházející zákon o Státní bance československé byl jen hledání kompromisu mezi stranami.

Zákon č. 22/1992 Sb., o Státní bance československé, ustanovuje novou koncepci centrální banky tak jako v ostatních vyspělých zemích. V této nové koncepci byla

¹⁶ KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 93-108 ISBN 978-80-87225-06-6.

¹⁷ *Státní banka československá - centrální banka* [online]. Praha: Česká národní banka, c2003-2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/dejiny_instituce/statni_bank_a_ceskoslovenska

¹⁸ KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 106 ISBN 978-80-87225-06-6.

sice Státní banka československá státní institucí, ale také byla samostatnou právní osobou. Krom toho se tak stala absolutně nezávislou na moci výkonné. Banka podléhala jen kontrole nezávislého auditu, čímž byla nucena dvakrát do roka podat zprávu o měnovém vývoji. Nejvyšším orgánem centrálním banky byla bankovní rada. Bankovní rada se skládala ze sedmi členů a v jejím čele stál guvernér jmenován prezidentem na šest let. Obsazení rady bylo rovnoměrné, tedy tři Češi, tři Slováci, a národnost guvernéra se měla každých šest let střídát.

V podobě výše popsané však Státní banka československá neměla dlouhého trvání. Slovenská národní rada totiž vyhlásila dne 17. července 1992 deklaraci o svrchovanosti Slovenské republiky, a bylo více než jasné, že bankovní rada bude řešit problematiku rozdělení Státní banky československé. Dne 8. října 1992 byl přijat ústavní zákon č. 493/1992 Sb., který zakotvil možnost budoucích republik vybudovat si samostatné nástupnické centrální banky. Tak se i stalo, na Slovensku již 18. listopadu 1992 a v České republice posléze 17. prosince 1992. Banky však ještě musely vyřešit rozdělení majetku, což bylo provedeno na základě ústavního zákona č. 541/1992 Sb..¹⁹

1.2.4. Česká národní banka po roce 1993

Ke dni 1. ledna 1993 tedy definitivně vzniká samostatná Česká republika a zároveň s tím i Česká národní banka (dále také „ČNB“). Nově vzniklá Česká národní banka byla upravena Ústavou České republiky a zákonem o České národní bance č. 6/1993 Sb. Změna na základě tohoto zákona také nastává v podobě platné měny, na místo doposud platné československé koruny přichází koruna česká. Nejvýznamnější osobou zastupující ČNB se stal guvernér, který byl zároveň i členem nejvyššího řídicího orgánu ČNB, a to bankovní rady. Bankovní rada se skládá ze sedmi členů, které do funkce jmenuje prezident České republiky.

Roku 1993 v České republice proběhla měnová odluka. Při měnové odluce bylo tedy potřeba dosavadní federální měnu okolkovat, a postupně ji poté nahrazovat novou státní měnou. Tomuto postupu byla velikou inspirací měnová reforma z roku 1919 pod vedením Aloise Rašína. Okolkovány tedy byly bankovky s minimální nominální hodnotou 100 Kčs, což se provádělo na pokladnách

¹⁹ KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 105-108 ISBN 978-80-87225-06-6.

Komerční banky. K uspíšení měnové odluky také výrazně přispěla špatná situace bankovního trhu na Slovensku, a snížení důvěryhodnosti československé měnové unie v zahraničí.

Z důvodu utajení termínu odluky proběhlo její schválení velice rychle. Dne 2. února 1993 byl zákon předložen Poslanecké sněmovně ke schválení, ve kterém však chybělo konkrétní datum odluky. Následovalo vydání nařízení vlády, které určilo datum odluky, a podpis guvernéra České národní banky na vyhlášku č. 62/1993 Sb.. Ještě tentýž den bylo veřejnosti oznámeno oddělení měny, které proběhlo mezi dny 4. až 8. února 1993.²⁰

Od 8. února 1993 tedy platily nové státní bankovky, avšak ještě po nějakou dobu byly v platnosti i okolkované federální bankovky, a to v hodnotách 100, 500 a 1000 Kč, jelikož zatím byly emitovány pouze bankovky v nominální hodnotě 200 Kč.²¹

1.3. Právní zakotvení a činnost České národní banky

Právní postavení České národní banky se odvíjí od jejího zákonného zakotvení, které určuje rozsah jejích práv a povinností, též míru nezávislosti a odpovědnosti. Česká národní banka je deklarována šestou hlavou Ústavy České republiky, což v porovnání s právní úpravou jiných států není zcela obvyklé. V čl. 98 odst. 1 je Česká národní banka definována takto: „Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.“²²

Dalším stěžejním právním předpisem je zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, který určuje rámec pro fungování ČNB. Na základě tohoto zákona je důležité zmínit zejména první paragraf, tedy že se jedná o ústřední banku České republiky, orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem a je samostatnou právní osobou veřejného práva, které jsou svěřeny kompetence správního úřadu v rozsahu stanoveném tímto zákonem a zvláštními právními předpisy. „Česká národní banka zaujímá stanoviska k návrhům, předkládaným k projednání vládě, pokud se dotýkají její působnosti, a plní poradní funkci vůči vládě

²⁰ KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 124-126 ISBN 978-80-87225-06-6.

²¹ *Česká národní banka 1993: Emisní činnost* [online]. Praha: Česká národní banka, c2003-2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/emisni_cinnost/ceska_narodni_banky/

²² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. *Ústava České republiky*

v záležitostech měnové politiky a finančního trhu. Může vydávat na základě zákonného zmocnění obecně závazné předpisy, které mají obvykle formu vyhlášky, a dále tzv. opatření, která jsou závazná jen pro subjekty podléhající jejímu dohledu a nejsou publikována ve Sbírce zákonů, nýbrž jen ve Věstníku České národní banky.“²³

Postavení a činnost České národní banky krom výše zmíněné Ústavy a zákona o České národní bance upravují další důležité právní normy. Tyto normy zakotvují fungování instituce ČNB v jednotlivých odvětvích, z čehož vyplývá, že ČNB není upravena pouze jedním zákonem, ale několika na sebe navazujícími či se doplňujícími. Rád bych uvedl tyto zákony – zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, zákon č. 370/2017 Sb., o platebním styku, zákon č. 300/2016 Sb., o centrální evidenci účtů a zákon č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu.

Hlavním cílem činnosti České národní banky je, dle již výše citovaného čl. 98 Ústavy ČR, péče o cenovou stabilitu. Tohoto cíle se ČNB snaží dosáhnout změnami v nastavení měnových podmínek, a to za pomoci svých nástrojů, hlavně tedy základních úrokových sazeb. O nastavení měnové politiky rozhoduje bankovní rada, na základě aktuální makroekonomické prognózy a vyhodnocení rizik jejího naplnění.

Dle Kantnerové²⁴ ČNB podporuje obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu, a to za předpokladu, že tím není dotčeno jejího hlavního cíle.

Česká národní banka v souladu s výše zmíněným cílem tedy:

- „určuje měnovou politiku,
- vydává bankovní mince,
- řídí a dohlíží na peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank,
- provádí analýzu vývoje finančního systému, pečuje o bezpečné fungování a rozvoj finančního trhu v ČR a přispívá ke stabilitě jejího finančního systému jako celku,

²³ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 37 ISBN 978-80-7400-440-7.

²⁴ KANTNEROVÁ, Liběna. *Základy bankovnictví: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. Str.47 ISBN 978-80-7400-595-4.

- vykonává dohled nad subjekty finančního trhu (nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím, penzijním připojištěním, družstevními záložnami, institucemi elektronických peněz a směnárny),
- poskytuje bankovní služby státu a veřejnému sektoru,
- zpracovává a vytváří statistické informace,
- provádí operace spojené s emisemi státních dluhopisů a investicemi na finančních trzích,
- provádí další činnosti podle zákona a podle zvláštních právních předpisů.²⁵

V mnoha případech k naplnění svých cílů ČNB spolupracuje s ústředními bankami ostatních států a jejich orgány dohledu nad finančním trhem.

Další z mnoha činností ČNB je udělování bankovních licencí neboli „licencování“. Jako banka v České republice může totiž působit jedine akciová společnost, jež byla ČNB k takové působnosti oprávněna vydáním bankovní licence. Subjekt musí pro získání bankovní licence splnit zákonné požadavky dle zákona o bankách č. 21/1992. Základní náležitostí udělení bankovní licence je podání žádosti, která se předkládá České národní bance. „Každá žádost, která má skončit přidělením licence, musí obsahovat určité údaje. Mezi ně patří návrhy stanov, údaje o zakladatelích, výčet činností, obchodní plán na dobu tří let, záměry banky, informace o organizaci banky, managementu a technické předpoklady.“²⁶ Krom podání žádosti musí subjekt také splatit základní kapitál v plné výši, tedy 500 000 000 Kč, a to na předem dohodnutý účet. Základní kapitál musí být tvořen pouze peněžitými vklady. Podrobněji se tomuto tématu budu věnovat v následující kapitole Obchodních bank.

1.4. Organizační struktura České národní banky

Stěžejními orgány ČNB jsou bankovní rada a poradní orgán neboli rozkladová komise.

²⁵ KANTNEROVÁ, Liběna. *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. Str. 47 ISBN 978-80-7400-595-4.

²⁶ *Kdo všechno může získat bankovní licenci: Co taková žádost obsahuje?* [online]. Jana Hlaváčová, 2019 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.epenize.eu/kdo-vsechno-muze-ziskat-bankovni-licenci>

1.4.1. Bankovní rada

Bankovní rada České národní banky se skládá ze sedmi členů, těmito členy jsou guvernér, dva viceguvernéři a čtyři členové bankovní rady. Všechny členy do jejich pozice jmenuje prezident republiky, takto jmenovaní členové rady jsou do svého mandátu jmenováni na šest let a mandát lze vykonávat maximálně dvakrát. Nejvýznamnější postavení v bankovní radě má guvernér, jímž je v nynější chvíli Jiří Rusnok, jelikož zastupuje Českou národní banku navenek, dále předsedá jednání bankovní rady, pokud není přítomen, je v plném rozsahu zastoupen jím vybraným viceguvernérem. Usnášeníschopnost bankovní rady je podmíněna jeho účastí, popřípadě účastí viceguvernéra v zastoupení a minimálně tří členů bankovní rady. Pro přijetí rozhodnutí bankovní rady postačí prostá většina hlasů. Pokud při hlasování dojde k rovnosti hlasů, rozhodne o výsledku hlasování předsedající. Krom toho guvernér také podepisuje právní předpisy a akty vydané Českou národní bankou a vyhlášené ve Sbírce zákonů.

Činnosti bankovní rady jsou specifikovány v § 5 zákona o České národní bance:

- určuje měnovou a makrobezpečnostní politiku a nástroje pro jejich uskutečňování,
- rozhoduje o zásadních opatřeních měnové a makrobezpečnostní politiky, v oblasti dohledu nad finančním trhem a v oblasti řešení krize na finančním trhu,
- stanoví zásady činnosti a obchodů České národní banky;
- schvaluje rozpočet České národní banky,
- stanoví organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek České národní banky;
- stanoví druhy fondů České národní banky, jejich výši a použití;
- vykonává práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů vůči zaměstnancům České národní banky; těmito úkony může pověřit jiné osoby z řad zaměstnanců,
- uděluje souhlas k podnikatelské činnosti zaměstnanců České národní banky,
- stanoví mzdové a další požitky guvernéra; mzdové a další požitky viceguvernérů a dalších členů bankovní rady stanoví guvernér,

- rozhoduje o rozkladech proti rozhodnutím České národní banky v prvním stupni.²⁷

1.4.2. *Poradní orgán bankovní rady*

Dále je zde poradní orgán bankovní rady, kterým je rozkladová komise. Tato komise připravuje návrhy rozhodnutí bankovní rady vydávané následně ve správním řízení. Členy do této komise jmenuje bankovní rada. Komise jedná jako kolegiální orgán a je složena z předsedy komise, předsedů senátů a dalších členů komise. Komise jedná a přijímá usnesení v devítičlenných senátech.²⁸

V letech 2006 až 2013 zde působil krom rozkladové komise jako poradní orgán bankovní rady ještě výbor pro finanční trh. Byl zřízen 1. dubna 2006 v návaznosti na integraci dohledu nad finančním trhem. Výbor pro finanční trh neměl rozhodovací pravomoc, ale byl oprávněn předkládat bankovní radě stanoviska a doporučení. Tento poradní orgán byl však novelou zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, zrušen, a to s platností od 17. srpna 2013.

1.5. *Samostatnost a nezávislost centrální banky*

Dle Kantnerové²⁹ nám samostatnost neboli nezávislost centrální banky vyjadřuje jeden ze stěžejních faktorů úspěšné regulace, respektive měnové politiky. Za situace, kdy by nebyla zachována nezávislost centrální banky, a ta by byla podřízena vládě, by se mohlo stát, že vláda zvolí inflační politiku, čímž donutí centrální banku k emisi nových peněz. Takovým krokem by měnová politika ztrácela na účinnosti vůči stabilní cenové hladině.

„Absolutní samostatnost centrální banky však neexistuje v žádné vyspělé ekonomice, banka „musí“ ve větší či menší míře respektovat existující ekonomickou situaci a celkovou hospodářskou politiku.“³⁰ Na základě těchto poznatků, ale nelze tvrdit, že vysoká míra samostatnosti sama o sobě vede k fungující a účinné měnové politice, je to pouze jedna z podmínek.

²⁷ Zákon č. 6/1993 Sb. o České národní bance

²⁸ Rozkladová komise: Jednací řád rozkladové komise [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni-rada/poradni-organy-bankovni-rady-cnb/rozkladova-komise/

²⁹ KANTNEROVÁ, Liběna. *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. Str. 44 ISBN 978-80-7400-595-4.

³⁰ KANTNEROVÁ, Liběna. *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. Str. 44 ISBN 978-80-7400-595-4.

Rozlišujeme několik druhů nezávislosti:³¹

- Personální nezávislost – tato nezávislost spočívá v tom, že jmenování a odvolání členů bankovní rady není nikterak ovlivněno politickým nátlakem. Všechny členy bankovní rady tedy volí prezident republiky bez potřebné asistence vlády. V minulosti v personální nezávislosti panovala nejasnost v podobě kontrasignace u jmenování guvernéra a viceguvernéřů, jelikož Ústavou je upraveno pouze jmenování členů bankovní rady, nikoli guvernéra a viceguvernéřů. Na jedné straně stáli ti, kteří se domnívali, že guvernéř a viceguvernéři spadají do dikce ústavy „Prezident republiky jmenuje členy Bankovní rady ČNB“ a proto není potřeba kontrasignace, a na straně druhé stáli ti, kteří zastupovali názor, že guvernéř a viceguvernéři jsou jmenováni dle zákona o ČNB „Guvernéra, viceguvernéry a ostatní členy jmenuje a odvolává prezident republiky“, jelikož jsou zmíněni pouze zde. Tuto nejednotnost v názoru na výklad ohledně jmenování guvernéra a viceguvernéřů rozhodl až Ústavní soud, který se přiklonil k prvnímu z názorů, tedy že kontrasignace potřebná není.
- Institucionální nezávislost – tuto nezávislost lze definovat jako takovou, která tkví v tom, že bankovní rada jako nejvyšší orgán nesmí přijímat ani vyžadovat při plnění svých cílů a dalších činností konkrétní pokyny či příkazy od vlády, prezidenta republiky, parlamentu, nebo jakýchkoli jiných subjektů. Z čehož vyplývá, že centrální banka je samostatná instituce, která při rozhodování není podřízená jiné.
- Funkční nezávislost – centrální banka má určen hlavní cíl, tedy cenovou stabilitu, a v souladu s ním jedná naprosto autonomně při formulování inflačních cílů a nástrojů pro jejich dosažení.
- Finanční nezávislost – základem této nezávislosti je to, že ČNB má zakázáno financování veřejného sektoru a jím řízených subjektů. Další podstatnou náležitostí je absence ČNB ve veřejných rozpočtech České

³¹ Proč je ČNB nezávislá? [online]. Praha: Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-05].
Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Proc-je-CNB-nezavisla>

republiky, od kterých je oddělena na základě zákona o České národní bance a náklady na svou činnost hradí ze svých výnosů.

„Význam nezávislosti centrální banky vystupuje v této souvislosti do popředí především proto, aby politická moc nemohla přimět centrální banku k opatřením, která sice krátkodobě povedou k podpoře ekonomického růstu, ale v delším období se projeví v nežádoucím růstu inflace, zatímco růst ekonomické aktivity se vrátí na původní úroveň nebo (v důsledku zvýšení inflace) dokonce i na úroveň nižší.“³²

Důležité v souvislosti se samostatností a nezávislostí je také zmínit transparentnost. Velká míra nezávislost ČNB jde totiž ruku v ruce s nutností transparentnosti její měnové politiky. Veřejnost je tedy průběžně informována o cílech měnové politiky ČNB, a to například za pomoci čtvrtletních zpráv, které jsou zveřejňovány na internetových stránkách ČNB.

³² KANTNEROVÁ, Liběna. *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. Str. 44 ISBN 978-80-7400-595-4.

2. Obchodní banky

2.1. Bankovní činnost a druhy bank

Obchodním bankám patří pozice jednoho z nejvýznamnějších finančních zprostředkovatelů v tržní ekonomice. Banky můžeme v podstatě zařadit mezi subjekty podnikajícího charakteru, od kterých je ale musíme odlišit na základě specifických rysů ovlivňujících jejich postavení a celkový význam v ekonomice. Z těchto důvodů jsou pravidla pro činnost bank upravena přísněji oproti běžnému podnikání. V čem se ale banky od běžného podnikání neliší je základní cíl činnosti, ten je totiž shodný a je jím maximalizace tržní ceny akcií či maximalizace zisku.

Základní charakteristické znaky pro obchodní banky jako finanční zprostředkovatele vyplývají z náplně jejich hlavní činnosti, čímž je:

- přijímání vkladů,
- poskytování úvěrů,
- provádění platebního styku.

V souvislosti s již výše zmíněnou odlišností obchodních bank od běžných podniků se na činnost bank vztahuje jiný režim. Tento režim je upraven zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, který nám zakotvuje právní vymezení bank. Tento zákon při definici pojmu banky vycházel z příslušné směrnice EU. Zákon o bankách nám banky definuje čtyřmi pojmovými znaky:

- jedná se o právnickou osobu se sídlem v ČR, která je založena jakožto akciová společnost,
- přijímají vklady od veřejnosti,
- poskytují úvěry,
- obdržela od ČNB k výkonu činnosti bankovní licenci.³³

K prvnímu z podbodů je důležité zmínit, že zákon neumožňuje vznik banky v jiné právní formě než akciové společnosti, potažmo evropské akciové společnosti (*Societas Europaea*).

³³ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 86 ISBN 978-80-7261-279-6.

Přijímání vkladů od veřejnosti tvoří takzvaný bankovní monopol. Tuto činnost zákon vyhrazuje pouze osobám vlastnícím bankovní licenci. Ostatní osoby od veřejnosti přijímat vklady nesmějí, leda že by tak určoval zákon. Vkladem se dle §1 odst. 2 zákona o bankách rozumí svěřené peněžní prostředky, které představují závazek vůči vkladateli na jejich výplatu. Z čehož vyplývá, že se jedná o vklad, v souvislosti s kterým má banka právní povinnost navrátit jej dle smluvních podmínek minimálně v nominální hodnotě vkladu.

U poskytování úvěrů je to odlišné. Poskytováním úvěrů se může zabývat i jiný, a to i nebankovní podnikatelský či nepodnikatelský subjekt (např. zastavárny, faktoringové společnosti).

V České republice mohou bankovně podnikat i další bankovní subjekty odlišující se od výše zmíněné právní definice bank. Jedná se o zahraniční banky, které musí vykonávat svou činnost na území České republiky pomocí své pobočky, a zároveň jim musí být vydána česká bankovní licence. Dále to mohou být banky se sídlem v členském státě Evropské unie, které zde budou působit na základě takzvané jednotné bankovní licence, což znamená, že tyto banky nejsou povinné žádat o českou bankovní licenci, postačí jim licence domácí. A za třetí to jsou banky se sídlem mimo EU, které ale na základě mezinárodní smlouvy a vyhlášky České národní banky mohou požívat stejných výhod jako banky se sídlem v členském státě Evropské unie.³⁴

Banky lze rozlišovat na různé druhy bank, jež od sebe diferencuje jejich činnost, způsob výkonu takové činnosti či odlišné druhy bankovní klientely. Dělíme je na:

- banky a spořitelny,
- univerzální a specializované banky,
- obchodní (komerční) banky a investiční banky,
- investiční banky,
- stavební spořitelny.

2.1.1. Banky a spořitelny

Toto je základní a klasické dělení na banky a spořitelny. Podstatnou odlišností spořitelny od bank je to, na jakou činnost a klientelu se zaměřuje. Spořitelny

³⁴ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 475-476 ISBN 978-80-7400-440-7.

přijímají vklady od fyzických osob, zejména drobných vkladatelů, poskytují drobné úvěry a zbytek svých aktiv uschovává u jiných bank v podobě vkladu. Právní úprava je pro banky i spořitelny totožná, díky čemuž činnost spořitelny není právně vázána pouze na služby fyzickým osobám.

2.1.2. *Univerzální a specializované banky*

Univerzální banky se odlišují tím, že poskytují velmi rozsáhlý okruh bankovních služeb bez předběžných omezení, kdežto specializované banky se naopak zaměřují na konkrétní typ klientely či určitou službu poskytovanou klientům.

Tyto banky se dále dělí na wholesalové banky a retailové banky. Wholesalové banky jsou banky, které si určí za cílovou skupinu velkou podnikovou klientelu a stanoví si vysoké spodní limity na objem transakce, jak vkladů, tak úvěrů. Retailové banky jsou přesným opakem wholesalových bank, neboť jsou zaměřeny především na fyzické osoby a vytvářejí hustou síť poboček tak, aby při podchycení úspor domácností dokázaly uspokojit co nejvíce požadavky své klientely.

2.1.3. *Obchodní (komerční) banky a investiční banky*

Obchodní banky jsou založeny na klasických bankovních činnostech, přijímání vkladů, vedení účtů, zprostředkovávání platebních styků a poskytování úvěrů. Za banky obchodní neboli komerční, lze tedy označit všechny osoby oprávněné působit jako banka dle zákona o bankách. Naopak „investiční bankovníctví zahrnuje zejména služby spojené s vydáváním cenných papírů a obchodováním s nimi, investování do cenných papírů, úschovou a správou cenných papírů, obhospodařováním cenných papírů, správou majetku (skládající se hlavně z investičních nástrojů a jiných finančních aktiv), zprostředkováním investic a investičním poradenstvím, včetně zajišťování fúzí a akvizic podniků.“³⁵ Dle právní úpravy poskytovatel investičního bankovníctví není povinen vlastnit bankovní licenci, takový subjekt ale nebude moci využívat slovo „banka“ ve své obchodní firmě. Taková osoba však musí vlastnit povolení působit jako obchodník s cennými papíry. Naopak vlastník bankovní licence může působit naráz jak v komerčním bankovníctví, tak v investičním bankovníctví. Většina českých bank vykonává oba typy bankovníctví.

³⁵ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 477-478 ISBN 978-80-7400-440-7.

2.1.4. Hypoteční banky

Hypoteční banka je specifický druh banky, který se specializuje na poskytování hypotečních úvěrů a jejich financování za pomoci vydávání hypotečních zástavních listů. Tato banka je bankou ve smyslu zákona o bankách. Hypoteční zástavní listy máme upravené zákonem č. 190/2004 Sb., o dluhopisech. Jedná se o dluhopis, který je v názvu označen jako hypoteční zástavní list a jeho jmenovitá hodnota a poměrný výnos je plně kryt pohledávkami emitující banky, řádným krytím či náhradním krytím.

2.1.5. Stavební spořitelny

Specifickou odlišností stavebních spořitelen od ostatních bank je to, že se na ně vztahuje také zákon o bankách, ale díky specifickému produktu, který poskytují, je jejich předmět činnosti upraven zvláštním zákonem, a to zákonem č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření. Zákon o stavebním spoření jejich činnost omezuje pouze na přijímání vkladů od účastníků stavebního spoření, poskytování úvěrů účastníkům stavebního spoření, poskytování příspěvku fyzickým osobám, které jsou účastníky stavebního spoření a další činnosti s těmito spojené, které konkretizuje zákon o stavebním spoření.

2.2. Bankovní licence

Nezbytnou náležitostí pro vznik banky je udělení bankovní licence. O bankovní licenci musí žádat nejen nově vznikající banka, ale jak jsem již výše uvedl, i banka zahraniční, která si chce na území ČR zřídit svou pobočku. O přidělení bankovní licence rozhoduje, a posléze ji i vydává, na základě žádosti, Česká národní banka. „Žádost musí mít písemnou formu a obsahovat kromě základních informací o žadateli i zdůvodnění žádosti obsahující kromě jiného i strategický záměr banky, obchodní plán a analýzu trhu, na kterém banka hodlá působit, a řadu listinných dokumentů, které jsou podkladem pro správní řízení.“³⁶ V tomto správním řízení trvajícím šest měsíců se posuzuje finanční síla hlavních akcionářů, odborná a morální způsobilost osob navržených do pozic statutárních orgánů aj.. Dále je osoba žádající o bankovní licenci povinna složit minimální výši základního kapitálu na předem dohodnutý účet, a to ve výši 500 000 000 Kč. Za splnění všech podmínek pro udělení bankovní licence je licence vydána

³⁶ *Licencování* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/dohled-nad-uverovymi-institucemi/licencovani>

Českou národní bankou, a to na dobu neurčitou. Takto vydaná licence obsahuje výčet činností, které je banka oprávněna vykonávat, popřípadě v ní mohou být podmínky, kterých musí banka před začátkem svého působení docílit a poté je dodržovat.

Banka, které licence byla vydána, ji vždy opravňuje minimálně ke dvěma hlavním činnostem, přijímání vkladů a poskytování úvěrů. Výkon těchto činností je pro banku nejen právem, ale také povinností. Pokud totiž nezačne vykonávat tyto činnosti do dvanácti měsíců od udělení licence, nebo po dobu šesti měsíců neposkytuje úvěry ani nepřijímá vklady, bude jí licence odebrána.

Bankovní licence zaniká:

- dnem zrušení banky s likvidací,
- dnem uvedeným v rozhodnutí valné hromady o zastavení výkonu bankovní činnosti,
- dnem, kdy je banka vymazána z obchodního rejstříku, zaniká-li bez likvidace,
- jakmile zahraniční banka ztratí bankovní oprávnění v domovském státě, či jakmile přestane provozovat pobočku na území ČR.

Bankovní licence může být také odebrána Českou národní bankou v případech, které specifikuje zákon. Ve většině případů se jedná o sankční opatření. Takto odňatá bankovní licence zaniká dnem právní moci rozhodnutí o odnětí licence.³⁷

2.3. Pravidla a omezení pro organizaci a činnost bank

Banky jsou vystavovány přísnému posuzování podmínek při svém vzniku a zároveň jsou však i po celou dobu své existence vystaveny příkazujícím a omezujícím pravidlům. Tato pravidla se nazývají bankovní regulace. Nad jejich dodržováním dohlíží ČNB a případně dovozuje následky z nedodržení těchto pravidel, což nazýváme bankovním dohledem. „Bankovní regulace je u nás z jisté části obsažená již přímo v zákonu o bankách, z větší části ji však tvoří soubor právních předpisů a opatření, jejichž původcem je ČNB.“³⁸ Některé země institucionálně oddělují centrální banku s jejími primárně měnovými funkcemi od

³⁷ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 479-481 ISBN 978-80-7400-440-7.

³⁸ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 482 ISBN 978-80-7400-440-7.

správního úřadu pověřeného bankovním dohledem. V České republice je ČNB zároveň orgánem zajišťujícím bankovní dohled. Bankovní regulace, kromě vzniku bank (Bankovní licence viz. výše), upravuje následující pravidla³⁹:

- pravidla správy a řízení bank,
- pravidla přiměřenosti kapitálu,
- pravidla přiměřenosti likvidity,
- pravidlo úvěrové angažovanosti,
- povinné sdělování informací,
- další pravidla obezřetného bankovního podnikání.

Tato pravidla budou více rozvedena v kapitole č. 6 – Bankovní regulace.

2.4. Garanční systém finančního trhu

Ve všech hospodářsky rozvinutých státech je pojištění pohledávek z vkladů nerozlučnou součástí bankovního systému. Jde o záruku, že bankovním vkladatelům bude poskytnuta určitá náhrada, pokud konkrétní banka nebude schopna vyplácet vklady, které jsou u ní deponovány. V českém bankovníctví bylo zavedeno pojištění vkladů až v roce 1994.⁴⁰ Novelou zákona o bankách provedenou zákonem č. 319/2001 Sb. byl lépe definován institut pojištění vkladů, který byl nahrazen pojmem pojištění pohledávek z vkladů. Takové pojištění se týkalo pohledávky z vkladu u bank, spořitelních i úvěrních družstev. Zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, byla zřízena speciální právnická osoba Fond pojištění vkladů, který do roku 2016 spravoval pojištění vkladů.⁴¹

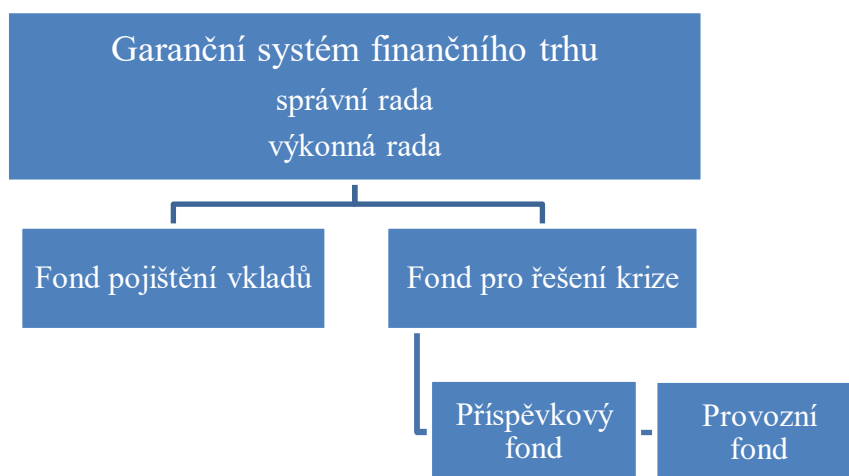
Od 1.1. 2016 patří již dříve používaný Fond pojištění vkladů pod nově vzniklou instituci Garančního systému finančního trhu. Tato instituce byla zřízena na základě zákona č. 374/2015 Sb. za účelem zajištění, správy a použití finančních prostředků k ochraně a udržení stabilní ekonomiky v naší zemi. Garanční systém finančního trhu se skládá ze dvou základních fondů, již výše zmíněného Fondu pojištění vkladů a nově vzniklého Fondu pro řešení krize, který dále zřizuje

³⁹ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 482-483 ISBN 978-80-7400-440-7.

⁴⁰ Na základě novely zákona o bankách provedené zákonem č. 156/1994 Sb. účinným od 29.7.1994

⁴¹ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 497-499 ISBN 978-80-7400-440-7.

příspěvkový fond a fond provozní. Více se garančním systémem finančního trhu budeme zabývat v podkapitole 5.3. Finanční ochranná síť.⁴²

Tabulka 1- Struktura organizace Garančního systému finančního trhu

Zdroj: *Organizační struktura* [online]. Garanční systém, 2020 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.garancnisystem.cz/organizacni-struktura-1/#text>

2.5. Bankovní tajemství

Bankovní tajemství se vztahuje na veškeré služby a obchody prováděné bankou. Týká se všech zaměstnanců banky i členů jejich orgánů. V zájmu svých klientů i v zájmu banky veškerý personál zachovává mlčenlivost o všech služebních věcech. Pokud dojde k rozvázání pracovního či jiného vztahu, na ukončení mlčenlivosti to nemá vliv. Není porušením bankovního tajemství, pokud banka sdělí informace osobám, které pro banku zajišťují určité činnosti spojené s její existencí (auditoři, advokáti, poradci). Stejně tak tomu je v případě osob podléhajících stejné nebo přísnější povinnosti mlčenlivosti. Klient má volbu banku bankovního tajemství zprostit. Dále existuje řada zákonných výjimek z této povinnosti, např. na písemné vyžádání soudu pro účely soudního řízení.

Od roku 2002 existuje databáze s názvem Centrální registr úvěrů, kde si sdělují banky a pobočky zahraničních bank informace o úvěrových závazcích jejich

⁴²O *garančním systému* [online]. Garanční systém, 2020 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.garancnisystem.cz/o-garancnim-systemu>

klientů. Jako porušení bankovního tajemství není bráno poskytnutí informací do tohoto centrálního registru. Rovněž není porušením bankovního tajemství oznámení banky učiněné státnímu zástupci či příslušným orgánům o podezření o spáchání trestného činu či přestupku.

Podle zákona č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu není porušením bankovního tajemství oznamovat ministerstvu financí tzv. podezřelé obchody i s uvedením všech zjištěných identifikačních údajů jejich účastníků. Banka je povinna podat oznámení nejpozději do pěti kalendářních dní od zjištění podezřelého obchodu. Příkaz klienta týkajícího se tohoto obchodu banka může splnit nejdříve po 24 hodinách od přijetí oznámení ministerstvem financí. Pokud si ministerstvo financí vyžádá delší dobu na prošetření, tato doba nesmí přesáhnout 72 hodin. Její prodloužení může nastat pouze v případě, že bylo podáno trestní oznámení. I přesto banka provede příkaz klienta po uplynutí tří kalendářních dnů od uplynutí trestního oznámení, pokud orgán činný v trestním řízení nerozhodne o zajištění předmětu podezřelého obchodu.⁴³

⁴³ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 500-502 ISBN 978-80-7400-440-7.

3. Činnost a cíle České národní banky

Činnost České národní banky se od činností ostatních bank odlišuje těmito funkcemi:

- emisní funkce,
- měnová,
- regulace a dohled bankovního systému,
- banka bank,
- banka státu,
- správa devizových rezerv,
- další činnosti ČNB.

3.1. Emisní funkce

Česká národní banka emituje hotovostní peníze, tzn. bankovky i mince na území České republiky. Emisní funkce je podepřená emisním monopolem, což je jeden z hlavních rysů charakteristiky centrální banky. Důležité je však zdůraznit, že se emisní monopol týká pouze hotovostních peněz. Podstatou této funkce je zabezpečit v ekonomice takové množství peněz, které zajistí stabilitu měny. V optimálním stavu ekonomiky pak není přebytečných peněz (může vyvolat inflační tlaky), ani nedostatku peněz (což může vyvolat deflaci). Centrální banka díky emisní funkci má nejen správu nad tiskem bankovek a ražbou mincí, ale zároveň má možnost udržovat stabilitu kurzu měny.

Bezhotovostní peníze jsou emitovány jak centrální bankou, tak především obchodními bankami. Celkový objem peněz v oběhu stále roste. Podíl hotovostních peněz se již několik desetiletí snižuje ve prospěch bezpečnějších bezhotovostních platebních transakcí. V případě emitování bezhotovostních peněz emituje ČNB především krátkodobé cenné papíry, vydaje státních dluhopisů na trh a poskytuje úvěry komerčním bankám.⁴⁴

3.2. Měnová politika

Hlavním cílem měnové politiky je podpora cenové stability, což je uvedeno v čl. 98 Ústavy ČR a v § 2 zákona o České národní bance. V současné době význam měnové politiky stále roste, což ji často řadí dle většiny autorů na první

⁴⁴ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 33 ISBN 978-80-7261-230-7.

místo mezi základními funkcemi centrální banky. Pro dosažení hlavního cíle – cenové stability – ČNB používá především základních úrokových sazeb, což je jeden z jejich nejdůležitějších nástrojů. Ke změnám v nastavení měnových podmínek dochází na základě rozhodnutí bankovní rady ČNB, po vyhodnocení aktuálních makroekonomických prognóz a vyhodnocení jejich rizik. Měnová politika je spjata s dalšími funkcemi centrální banky, v první řadě s funkcí banky bank.⁴⁵

Měnová politika ČNB k dosažení svých měnověpolitických cílů využívá tyto nástroje: operace na volném trhu, automatické facility, dodávací repo operace, povinné minimální rezervy a devizové intervence.⁴⁶

3.2.1. Operace na volném trhu

Dají se rozdělit z hlediska cíle a pravidelnosti. Nejdůležitějším měnovým nástrojem jsou repo operace prováděné formou tendrů. ČNB nejčastěji třikrát do týdne vyhláší repo tendr, přijímá nabídky od bank na přebytečnou likviditu a bankám předává dohodnuté cenné papíry, tyto tendry jsou nejčastěji 14denní a od toho je odvozená dvoutýdenní repo sazba. Případně mohou být repo operace i s kratší dobou platnosti. Tyto tendry jsou provázeny tzv. variabilní sazbou, kdy banka vyhlásí maximální limitní sazbu a přijímá nabídky bank. Přednostně přijímá nabídky požadující nejnižší úrokovou sazbu. V případě, že objednávky bank přesáhnou přebytek likvidity, ČNB nabídky s nejvyšší sazbou odmítne nebo proporcionálně zkrátí. Minimální objem nabízený bankami je 300 mil. Kč a dále celé násobky 100 mil. Kč.

Další z možných nástrojů operací na volném trhu má podobu tříměsíčního repo tendru, což je považováno za doplňkový měnový nástroj. V tomto případě banka používá úrokovou sazbu peněžního trhu aktuální v době vypsání tendru. Objednávky jsou řazeny dle nabídnuté úrokové sazby bankami stejně jako při 14denním tendru. Tohoto nástroje není příliš využíváno, naposledy byl tento tendr vypsán v lednu roku 2001.

⁴⁵ *Měnová politika* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika>

⁴⁶ *Měnověpolitické nástroje* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje>

ČNB může také používat nástroje tzv. jemného ladění, které používá ke stabilizaci úrokových sazeb v případě mimořádných krátkodobých výkyvů v likviditě trhu. Ani tento nástroj není příliš využíván.

3.2.2. *Automatické facility*

O automatických facilitách mluvíme v okamžiku poskytování, nebo ukládání likvidity přes noc. Rozlišujeme depozitní facility a marginální zápůjční facility. Obě facility mají minimální objem 10 mil. Kč bez dalšího omezení nad tento rámec. Depozitní facility je úročena diskontní sazbou představující většinou dolní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb, zatímco marginální zápůjční facility je úročena lombardní sazbou, což je horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb. Marginální zápůjční facility banky využívají pouze mimořádně.

3.2.3. *Dodávací repo operace*

Dodávací repo operace byly zavedeny ČNB v roce 2008 se záměrem podpořit likviditu v Českém bankovním systému a rozhybat trh se státními dluhopisy. Hlavním cílem těchto operací bylo zabránit promítnutí problémů vyplývajících z finanční krize zahraničí do našeho bankovního systému. Tento speciální druh repo operací byl zaveden se splatností dvou týdnů nebo tří měsíců. V současnosti se již používá tato operace pouze s dvoutýdenní splatností.⁴⁷

3.2.4. *Povinné minimální rezervy*

Zákon o České národní bance ukládá každé bance, i pobočce zahraniční banky, povinnost držet na svém účtu vedeném u ČNB povinné minimální rezervy. Tyto rezervy jsou stanoveny jako určitý předem stanovený objem likvidních prostředků. Vypočítává se jako 2% ze základny pro výpočet, což je objem primárních závazků banky vůči nebankovním subjektům se splatností do dvou let. Od roku 2001 jsou povinné minimální rezervy bankám úročeny dvou týdně repo sazbou. V některých vyspělých tržních ekonomikách po dlouhých diskuzích dochází k závěru, že jejich existence ve skutečnosti není nutná. Jako negativní důsledky udržování minimálních povinných rezerv uvádějí zejm. snížení konkurenčních schopností bank, ziskovosti bank a změny v úrokových sazbách.⁴⁸

⁴⁷ Od 1. ledna 2011

⁴⁸ *Měnověpolitické nástroje* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje>

3.2.5. Devizové intervence

Hlavním cílem devizových intervencí je ovlivňovat měnový kurz domácí měny, a to za pomoci nepřímých a přímých intervencí. Pokud se jedná o nepřímé intervence, hovoříme o změně úrokových sazeb centrální banky se záměrem změnit pohyb zahraničního kapitálu cíleným směrem. Pokud dojde k poklesu úrokových sazeb ČNB, očekává se odliv zahraničního kapitálu, s růstem sazeb jeho příliv. Častějším způsobem devizové intervence jsou přímé intervence. Česká národní banka v tomto případě nakupuje, respektive prodává, domácí měnu za zahraniční měny.⁴⁹

úrokové sazby	úroková sazba	platí od
dvoutýdenní repo operace – 2T repo sazba	1,00 %	27. 3. 2020
depozitní facilita – diskontní sazba	0,05 %	27. 3. 2020
marginální zápůjční facilita – lombardní sazba	2,00 %	27. 3. 2020
povinné minimální rezervy	sazba z primárních vkladů	platí od
banky	2,00 %	7. 10. 1999
stavební spořitelny a ČMZRB	2,00 %	7. 10. 1999

Tabulka 2 - Aktuální nastavení základních měnověpolitických nástrojů

Zdroj: *Měnověpolitické nástroje: Aktuální nastavení základních měnověpolitických nástrojů* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje

⁴⁹ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 234-235 ISBN 978-80-7261-279-6.

3.3. Regulace a dohled bankovního systému

Regulace a dohled bankovní soustavy je jednou z nejvýznamnějších činností centrální banky, která spočívá v koncipování, prosazování pravidel činnosti bankovních institucí v zemi a kontrole dodržování stanovených pravidel. Pokud hovoříme o regulaci a dohledu bankovního systému, hovoříme o dvoustupňovém systému charakteristickým tím, že první stupeň – ČNB – reguluje druhý stupeň systému (ostatní banky). Více tato funkce bude rozebrána v kapitolách č. 5 a 6.⁵⁰

3.4. ČNB jako banka bank

Centrální banka vede účty ostatním bankám a vystupuje vůči ostatním bankám jako jejich bankéř⁵¹:

- vede bankám účty a provádí mezi nimi platební a zúčtovací operace,
- přijímá od bank vklady,
Vklady bank v centrální bance můžeme rozlišit trojího druhu. Těmito druhy jsou vklady v podobě povinných minimálních rezerv, prostředky ukládané za účelem umožnit platební a zúčtovací operace prováděné centrální bankou a jako poslední jsou vklady dobrovolné,
- poskytuje bankám úvěry,
Poptávka nám určuje dva možné druhy úvěru. Úvěr s natolik nízkou úrokovou sazbou, která nabádá banky k čerpání úvěru, zvyšuje jejich rezervy a tím podporuje růst množství peněz v ekonomice. V druhém případě centrální banka stojí v pozici věřitele poslední instance, kdy banky mají problém se zajištěním likvidity.
- operuje s cennými papíry mezi centrální bankou a ostatními bankami.
Tento nástroj se používá v souvislosti s měnovou politikou a doplněním likvidity bankám. Centrální banka nakupuje či prodává bankám dluhové cenné papíry, kterými jsou například státní pokladniční poukázky a vlastní poukázky. V případě, že centrální banka od bank odkupuje cenné papíry nad rámec své měnové politiky, vystupuje opět jako věřitel poslední instance.

⁵⁰ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 35 ISBN 978-80-7261-230-7.

⁵¹ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 216 ISBN 978-80-7261-279-6.

3.5. ČNB jako banka státu

Na rozdíl od výše popsané funkce zde centrální banka spravuje a operuje s účty vlády, centrálních orgánů, orgánů místní moci a správy a některých podniků veřejných sektorů. Operace prováděné centrální bankou pro vládu jsou pokladní plnění státního rozpočtu, správa státního dluhu a poskytování úvěrů státnímu rozpočtu.

V souvislosti s pokladním plněním státního rozpočtu můžeme mluvit o pojmu „fiskální agenti vlád“. Centrální banka pro vládu provádí úhrady, inkasa, vedení účtů a další potřebné operace spojené s hospodařením státního rozpočtu ve sledovaném roce. V případě, že výdaje státního rozpočtu během roku předběhnou příjmy státního rozpočtu, používá centrální banka k dočasnému vyrovnání tohoto schodku krátkodobých pokladničních poukázek.

Do funkce správy státního dluhu již nelze zařadit jednu ze dvou původních činností centrální banky – přímé úvěrování státu, jelikož tato činnost je ze zákona zakázána, a to ze dvou důvodů. Prvním důvodem je limitace státních výdajů, a to příjmy a objemem úvěrů, který je ještě trh schopen akceptovat. Druhý důvod – pokud jsou vystaveny státní cenné papíry jako úvěr poskytnutý státu, nedochází ke změně množství peněz v oběhu, ale pouze o přesun peněžních prostředků od věřitelů ve prospěch státu. Věřitelé jsou tržní subjekty, především banky. V případě, že vstoupí centrální banka na trh v pozici nakupujícího a tím dochází k růstu množství peněz, hovoříme o monetizaci státního dluhu. Z tohoto důvodu je ve vyspělých zemích zakázáno přímé úvěrování státu ze strany centrální banky.⁵²

Správa státního dluhu spočívá v platbách úroků, poskytování úvěru státu, splácení úvěru státu, případně v emitování pokladničních poukázek a dluhopisů. K vedení příjmů a výdajů státního rozpočtu slouží jediný clearingový účet státní pokladny. Je zapotřebí, aby se tento účet během rozpočtového období nedostával do debetního salda. Debetní saldo bývá pokryto přednostně emisí krátkodobých poukázek před klasickými úvěry.

⁵² REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 216-217 ISBN 978-80-7261-279-6.

3.6. *Správa devizových rezerv*

Hlavní náplní této činnosti je držba a operace s devizovými rezervami státu potažmo devizová regulace na devizovém trhu. U uvedených operací nalezneme čtyři základní motivy⁵³:

- **udržování hodnoty devizových rezerv** – jelikož dochází k pohybům měnových kurzů, je potřebné činit kroky zabraňující poklesu hodnoty devizových rezerv, k čemuž dochází v případě držení znehodnocujících se měn,
- **zabezpečit devizovou likviditu země** – vzhledem k očekávaným platbám do zahraničí zabezpečit dostatečnou výši devizových rezerv i měnovou strukturu měnových rezerv,
- **ovlivňovat úroveň a vývoj měnového kurzu domácí měny i zahraniční měny** – operace úzce související se systémem měnového kurzu domácí měny, provádí se pomocí kursových intervencí,
- **získávat výnosy z devizových rezerv** – v případě okamžitého přebytku devizových rezerv jsou tyto převedeny do zahraničních cenných papírů, případně ukládány do zahraničních bank.

3.7. *Další činnosti ČNB*

Mezi další činnosti centrální banky lze uvést získávání informací, vztahy k veřejnosti a k zahraničí.

3.7.1. *Informace*

Pro banku je nezbytnou nutností mít přehled o ekonomice jako celku, o finančních trzích i o probíhajících procesech v bankách, jinak nelze efektivně banku řídit. Z těchto informací čerpá banka především pro regulaci a měnovou politiku a také pro dohled nad bankami.

3.7.2. *Vztah k veřejnosti*

Je třeba vždy provádět transparentní politiku pro zvýšení důvěryhodnosti centrální banky. Tato politika je prováděna k bankovním i nebankovním subjektům, kdy je třeba, aby banka vysvětlovala své přístupy a ubezpečovala o jejich správnosti a potřebnosti. Tím banka získává důvěru k provádění i nutných negativních

⁵³ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 218 ISBN 978-80-7261-279-6.

opatření. O některých informacích, například o zásazích do měnového kurzu domácí měny či zdraví bank, není vhodné informovat vždy veřejnost z důvodu potenciální paniky.

3.7.3. *Ve vztazích k zahraničí*

V zahraničí centrální banka reprezentuje naši zemi v měnové oblasti. Všichni delegovaní zástupci centrálních bank spolupracují na mezinárodní úrovni (zasedání mezinárodních institucí, mezinárodních konferencí a jednání vlád na mezinárodní úrovni). Spolupráce také probíhá v měnových otázkách, legislativě, rozpočtové a celní politice, případně v mezinárodním obchodu.⁵⁴

⁵⁴ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 218 ISBN 978-80-7261-279-6.

4. Bankovní regulace a dohled

4.1. Vymezení pojmů bankovní regulace a dohled

Za bankovní regulaci v obecné rovině považujeme vytváření určitých podmínek a pravidel činností bank v bankovním systému. Druhý z pojmů, tedy bankovní dohled, znamená dohled nad účastníky bankovního systému, zda dodržují výše zmíněná pravidla. V případě nedodržení pravidel a povinností pod dohled spadá i sankcionování dohlížených subjektu. V dnešní literatuře je veliký problém s tím, že mnoho autorů rozdíl mezi těmito pojmy nerozeznává, a to kvůli nejasným hranicím mezi nimi. Dle Dragomira⁵⁵ lze pojmy bankovní regulaci a dohled dále konkretizovat tím, že bankovní dohled se stále vyvíjí a nese s sebou prvky normotvorby, kdežto bankovní regulace je ve značné míře orientovaná na rizika a procesy, čímž je více provázána s dohledem.

Dále je důležité si říci, že pojem „dohled“ a „dozor“ nejsou naprosto totožné, je nutné je terminologicky odlišit. Pojem dozor se vyznačuje tím, že je zde dozorující institucí státní orgán, zatímco u pojmu dohledu je to jiný subjekt odlišný od státu, na který byla tato pravomoc delegována přímo státem, věcný obsah těchto pojmů je však totožný. I přes určité rozdíly v těchto pojmech jsou pojmy chybně používány jak v literatuře, tak i právních předpisech. Není se však čemu divit, když zahraniční literatura používá pouze jeden pojem pro význam těchto dvou pojmů a to „supervision“.⁵⁶

Systém bankovní regulace a dohledu funguje na povinné bázi, čemuž se říká formální regulace a dohled. Vedle této může však existovat i regulace a dohled na bázi nepovinné – neformální regulace a dohled. Neformální regulace a dohled bank má dvě základní podoby. Jednak jde o podobu dobrovolnou, u níž nejsou explicitně právně stanovena pravidla. Další podobou je seberegulace, při které pravidla vytváří instituce založená bankami přímo pro tento účel. Obě tyto podoby stojí na důvěře regulovaných subjektů vůči regulujícím. Tento systém v některých případech může docílit zvýšení efektivity v takové míře, že překoná efektivnost regulace (a dohledu) povinné.

⁵⁵ DRAGOMIR, Larisa. *European prudential banking regulation and supervision: the legal dimension*. New York, NY: Routledge, 2010. Str. 3 ISBN 0203856414.

⁵⁶ JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). Str. 12 ISBN 978-80-87284-26-1.

Neformální regulace však nemá jen klady. Nejen, že ji nelze použít samostatně mimo formální regulaci, ale trpí také i určitými nedostatky jako je podporující tendence k monopolizaci či oligopolizaci bankovního systému, nebo ztížení harmonizace pravidel mezi zeměmi.⁵⁷

4.2. Nutnost bankovní regulace a dohledu

V sedmdesátých letech minulého století se nám začíná objevovat trend deregulace. Na tento trend můžeme pohlížet jako na snižování míry regulace, rušení dříve ustanovených omezení a pravidel pro povolování nových aktivit, či jako na obměňování těchto zajetých pravidel pravidly liberálnějšími. Trend deregulace byl založen na dvou okolnostech. První z okolností byla harmonizace pravidel bankovní činnosti v důsledku integračních procesů, a to po celém světě. Jakékoli sblížení pravidel totiž vede spíše ke zmírnění či dokonce k odstranění některých pravidel, nikoli však k jejich zpřísnění a zavádění. Druhým z důvodů bylo čím dál tím větší prolínání bank s nebankovními finančními zprostředkovateli. Jednou z oblastí, ve které nedocházelo k deregulaci, byly pravidla ochrany před nelegálními praktikami ve spojitosti s rozmachem terorismu.

Od prvního desetiletí tohoto století však nastává trend opačný. Ke změně trendu velice napomohly finanční a ekonomické krize, které daly zažehnout novému trendu, a tím je zvyšování míry regulace v bankovníctví.

I dnes ale stále máme zastánce obou táborů, jak tábora zastánců regulace a dohledu, tak odpůrců této činnosti. Zástupci zvyšování míry regulace a dohledu mají své argumenty postaveny na nedokonalosti bankovního trhu a s tím spojenou nutností chránit bankovní klienty, hlavně tedy vkladatele. Argumenty zástupců zvyšování míry regulace a dohledu lze rozdělit na čtyři základní⁵⁸:

- odlišnost bankovních aktivit od jiných ekonomických činností,
- vysoká míra asymetrie informací v bankovní sféře,
- zpomalení procesu poklesu zprostředkování,
- měnová politika centrální banky.

⁵⁷ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str.108-109 ISBN 978-80-7261-230-7.

⁵⁸ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 263 ISBN 978-80-7261-279-6.

4.2.1. Odlišnost bankovních aktivit

Dle zastánců bankovní regulace a dohledu je bankovní aktivita diametrálně odlišná od ostatních ekonomických činností, a proto je nezbytná její regulace a dohled. Zastánci uvádějí odlišnost bankovních aktivit převážně na těchto šesti příkladech⁵⁹:

- **banky emitují bezhotovostní peníze** – Zde zastánci svůj argument opírají o to, že množství oběživa je výraznou veličinou makroekonomiky, a proto je nutné banky přísněji regulovat a dohlížet nad nimi,
- **platební styk zprostředkovávaný bankami je motorem pro chod každé ekonomiky** – Není možné nechat tuto činnost bez regulace a dohledu, jelikož její nefunkčnost by vedla k poškození celé ekonomiky,
- **banky výhradně využívají svěřených peněz** – S takto nabytými penězi by banka neměla nakládat pouze dle svého uvážení, neboť vkladatelé, kteří by byli ztrátou nejvíce zasaženi, nemohou nikterak ovlivnit její hospodářské záměry,
- **aktiva a pasiva bank mají specifickou strukturu** – Na rozdíl od nebankovních subjektů má banka převážně dlouhodobá aktiva a krátkodobá pasiva,
- **potenciální vysoká ziskovost bankovní oblasti** – Tento potenciál láka mnoho druhů podvodníků, proto by měl být vstup do této oblasti velice dobře regulován a dohlížen, aby se zamezilo vstupu těchto podvodníků,
- **úpadky bank mají mnohem horší důsledky** – Úpadky bank mají pro ekonomiku mnohonásobně fatálnější následky nežli úpadky obchodních firem. Při úpadku banky by nebylo možné vyplatit vklady vkladatelům, a proto by se mohla strhnout lavina s výběry vkladů i u ostatních bank, jelikož by vkladatelé ztratili v bankovní instituce důvěru. Takováto „nákaza“ by se mohla rychle rozšířit a za následek by mohla mít až zhroucení celého bankovního systému, čímž by byla zasažena celá ekonomika. Regulace a dohled jsou tu tedy na místě.

Odpůrci však zdůrazňují, že samotná regulace a dohled vytvářejí odlišnost bankovních aktivit od jiných ekonomických činností. Zastávají názor, že tímto

⁵⁹ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 263-264 ISBN 978-80-7261-279-6.

dochází k deformaci tržního prostředí, s čímž úzce souvisí vznik oligopolu v bankovníctví.

4.2.2. *Vysoká míra asymetrie informací*

Zastánci regulace a dohledu v této oblasti podotýkají, že vkladatelé nemohou mít tak kvalitní informace o zdraví bank jako banky samotné a je tím tedy navyšována rizikovost jejich vkladů. Regulace a dohled mají zapříčinit větší transparentnost zdraví bank, a to například povinností bank zveřejňovat základní údaje o její činnosti a jejich prověření. Vkladatelé se tak mohou lépe a bezpečněji rozhodnout jakou banku zvolí.

Odpůrci regulace a dohledu jsou však toho názoru, že by banky byly stejně dotlačeny k zveřejňování těchto informací pod tlakem tržního prostředí. Ochrana vkladatelů pak dle odpůrců vede pouze k bezmyšlenkovitému vkladu bez sebemenší snahy o zjištění zdraví vybrané banky.⁶⁰

4.2.3. *Zpomalení procesu poklesu zprostředkování*

Bankovní regulace a dohled zapříčiňují zpomalení procesu poklesu zprostředkování finančních transakcí skrze banky. Je zde snaha o zpomalení tohoto procesu pomocí výhod bank, jako je např. vyšší bezpečnost vkladů uložených v bankách (pojištění vkladů, věřitel poslední instance).

V oblasti zpomalení procesu poklesu zprostředkování je zajímavé, že jak zastánci, tak odpůrci používají výše zmíněný vliv regulace a dohledu jako svůj argument. Zastánci tvrdí, že je dobře zpomalovat tento proces pomocí bankovní regulace a dohledu, tudíž prostřednictvím výhod bank, kdežto odpůrci zase tvrdí, jak tyto výhody snižují obezřetnost bank a navyšují tak rizikovost jejich operací, což urychluje proces poklesu zprostředkování.⁶¹

4.2.4. *Měnová politika centrální banky*

Čtvrtý, a tedy poslední z argumentů zastánců, je měnová politika centrální banky. Měnová politika vychází z toho, že je prováděna v prostoru, který je vytvořen bankovní regulací a dohledem. Absence bankovní regulace a dohledu by tedy měla za přímý následek nemožnost vykonávat měnovou politiku centrální bankou.

⁶⁰ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 264-265 ISBN 978-80-7261-279-6.

⁶¹ Tamtéž Str.265

Odpůrci tento argument zpochybňují hlavně z hlediska účinnosti měnové politiky v kontextu s průběhem poklesu zprostředkování, jelikož je stále větší množství peněz zprostředkováno mimo bankovní sektor, a centrální banka na něj tedy nemá vliv. Účinnost měnové politiky centrální banky je tím tedy oslabena.

Tuto svízelnou situace však nelze řešit zahrnutím nebankovních subjektů pod vliv centrální banky. Nebankovní subjekty vznikají a působí právě za účelem vyhnouti se vlivu centrální banky. Zahrnutí nebankovních subjektů pod vliv centrální banky by tedy vedlo pouze ke vzniku nových obdobných institucí, na které by se vliv centrální banky opět nevztahoval.⁶²

4.3. Cíle bankovní regulace a dohledu

V této podkapitole bychom si měli upřesnit výše zmíněnou nutnost bankovní regulace a dohledu prostřednictvím jejich základních cílů. Dle Revendy a kolektivu⁶³ lze dělit cíle na dva základní a tyto dále na šest konkrétních. Systém regulace a dohledu bank lze řadit pod makroekonomickou politiku, která je tvořena zejména fiskální a měnovou politikou, jež musí zabezpečit především:

- makroekonomickou rovnováhu a stabilitu, zejména pomocí rozpočtové a měnové rovnováhy,
- efektivnost, bezpečnost a důvěryhodnost finančního systému – regulace a dohled bank zabezpečující tyto cíle v součásti finančního systému, a to v bankovním systému.

Jak jsem již zmiňoval, tyto dva základní cíle lze dále dělit, tak jak je uvedeno v textu dále.

4.3.1. Podpora efektivního provádění měnové politiky

Provádění měnové politiky je podmíněno oprávněním regulovat činnost bank a též na ni následně dohlížet. Účinnost měnové politiky je tedy závislá na vhodně vytyčených základních pravidlech pro činnost bank.

⁶² REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 265-266 ISBN 978-80-7261-279-6.

⁶³ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str.104-105 ISBN 978-80-7261-230-7.

4.3.2. Zajištění spolehlivosti, důvěryhodnosti a bezpečnosti bankovního systému v ekonomice

Důležité především pro oblast zprostředkování finančních toků, jelikož stabilní platební systém je základem pro ekonomiku a její růst. Také je zde důležité zmínit udržení důvěry veřejnosti, která v případě její ztráty přestane uschovávat peníze v bankách a raději je bude držet v hotovosti.

4.3.3. Podpora efektivnosti fungování bankovního systému

Efektivní fungování bankovního systému je vázáno samotným fungováním bank, v případě nefunkčních bank je ohrožena stabilita celé ekonomiky. Základní pravidla a povinnosti činností bank musí stát vytvářet tak, aniž by tím bránil v efektivním vývoji bankovní sféry v souladu se zajištěním ochrany zákazníků.

4.3.4. Zajištění potřebných informací pro investory

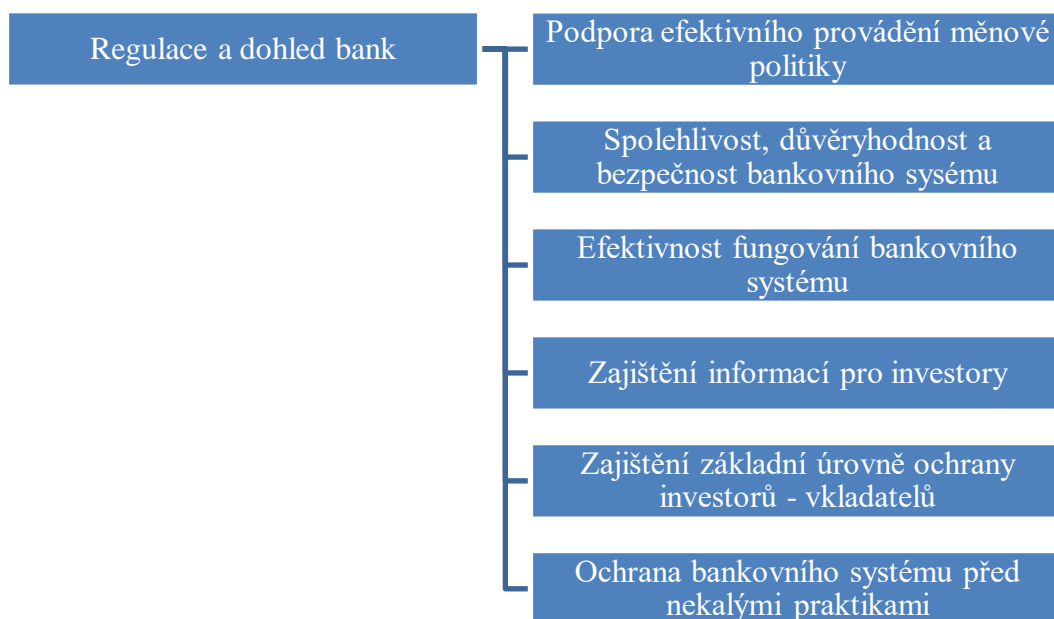
V případě neposkytování dostatků informací se banky stávají pro své investory méně důvěryhodnými, čímž se rozhodování investorů stává více rizikovým. Poskytnuté informace bankou musí být ověřeny nezávislými auditory apod.

4.3.5. Zajištění základní úrovně ochrany investorů

Vkladatelé bank nikdy nemohou mít veškeré informace o tom, která z bank je finančně stabilní a která nikoliv, proto zde jsou určité bezpečnostní záruky, bez kterých by vzrostla rizikovost vkladů v bankách. Tyto bezpečnostní záruky se týkají především pojištění vkladů. Hrozící rizikovost nelze stoprocentně odstranit, avšak lze ji alespoň „pochopit, řídit, usměrňovat a rozptylovat“.

4.3.6. Zajištění základní úrovně ochrany bankovního systému před nekalými praktikami

Velmi důležitá je přítomnost právních předpisů, které se týkají praní špinavých peněz, důvěrných obchodů a jim podobných aktivit, které jsou prováděny prostřednictvím bank, a to z důvodů zvýšení důvěryhodnosti bankovních institucí.

Tabulka 3 - Cíle bankovní regulace a dohledu

Zdroj: REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 105 ISBN 978-80-7261-230-7.

5. Bankovní regulace

5.1. Regulace vstupu do bankovní sféry

Dle Juroškové⁶⁴ je regulace vstupu do bankovní sféry jednou ze čtyř základních složek bankovní regulace⁶⁵ a je hlavním pilířem obezřetnostní regulace bankovníctví, která se zakládá na domněnce, že kvalitní kontrola subjektů před vstupem do bankovní sféry může vést ke snížení pravděpodobnosti následných problémů.

Regulace vstupu do bankovní sféry pomocí vydávání předchozího souhlasu v podobě bankovní licence je spojena s řadou výhod, jakou je například nepovolení vstupu do bankovní sféry finančně nezdravým, nečestným a nekompetentním institucím. S tímto institutem jsou však spojována i jistá rizika v podobě omezení soutěže. Dříve bylo omezení soutěže řešeno hlavně v kontrastu se zamezením zahraničním bankám ve vstupu do našeho bankovního systému, což však v dnešní době nemá opodstatnění, jelikož proč by stát omezoval v něčem banky zahraniční, když banky domácí chtějí také expandovat. Závažnější riziko institutu předchozího souhlasu je spatřováno v subjektivitě posuzování určitých kritérií pro udělení licence. Subjektivita v posuzování může zapříčinit dva typy chyb. V prvním případě se jedná o to, že centrální banka může udělit bankovní licenci instituci, které taková licence udělena být neměla. Ve druhém případě je tomu naprosto opačně, tedy že institut bankovní regulace a dohledu nevydá bankovní licenci instituci, které taková licence být vydána měla.

Na minulosti tohoto institutu v České republice lze krásně uvést, jak „faktická neexistence“ regulace vstupu do bankovní sféry může vést k bankovním krizím. Institut předchozího schvalování zde sice máme již od vzniku ČR, ale jeho tehdejší úroveň s tou dnešní nelze porovnat. Tyto počátky instituce lze nazvat za „faktickou neexistenci“ regulace vstupu do bankovní sféry zejména ze dvou důvodů, a to že podmínky pro vstup do bankovního sektoru byly nastaveny velice liberálně, tedy nebyl problém tyto podmínky splnit, a také proto, že Česká národní banka udělovala bankovní licenci téměř všem žadatelům. Samozřejmě, že toto nebyl jediný důvod bankovních krizí v České republice, ty byly dále ovlivněny i

⁶⁴ JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). Str. 12 ISBN 978-80-87284-26-1.

⁶⁵ Regulace vstupu do bankovní sféry, stanovení základních pravidel činnosti bank, prověřování a vynucování dodržování základních pravidel činnosti bank, finanční ochranná síť.

slabou a nedostatečnou následnou regulací a dohledem ze strany centrální banky, ale velice jim to napomohlo.

Institut předchozího schválení je velmi přísná forma regulace, a proto jej není vhodné využívat ve veškerých odvětvích ekonomiky. V oblasti bankovníctví je však naprosto ospravedlnitelný, jelikož je to oblast, jejíž ohrožení či poškození může vyvodit významné důsledky pro celkovou ekonomiku státu.

Z tohoto důvodu jsou veškeré banky nuceny získat před vstupem do bankovní sféry bankovní licenci. Licencování provádí Česká národní banka a zahrnuje mnoho kritérií, které je povinen žadatel splnit. Základním kritériem při ucházení se o bankovní licenci je právní forma subjektu žadatele, je zde totiž povinnost žadatele, aby existoval ve formě akciové společnosti, což je jediná povolená právní forma pro obchodní banky v České republice. Banky mohou být založeny právnickou či fyzickou osobou. U založení banky jako akciové společnosti fyzickou osobou je určen minimální počet zakladatelů, potažmo nejvyšší možná míra podílu jedné fyzické osoby na základním kapitálu.

Dalším z kritérií je dostatečnost finančních zdrojů a prokázání tohoto stavu splacením minimálního základního kapitálu na předem určený účet. Minimální základní kapitál je výrazně vyšší než u běžných akciových společností v jiných odvětvích, a je určen ve výši 500 000 000 Kč. Poté je potřeba předložit podnikatelský a finanční plán, kde bude jasně uvedeno, jaké činnosti bude vykonávat banka po získání bankovní licence, a dopad předpokládaných činností na rentabilitu a likviditu zamýšlené banky. Krom toho v plánech také musí uvést ekonomickou analýzu banky po následující tři roky.

Česká národní banka při žádosti o udělení bankovní licence dále prověřuje osoby, které žadatel uvedl jako osoby navržené do vedení banky. U těchto osob ČNB prověřuje jejich zkušenosti, reputaci a také zda nejsou či nebyly trestány za majetkové delikty.⁶⁶

⁶⁶ JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). Str. 21-23 ISBN 978-80-87284-26-1.

Vstupní podmínky

Předložení žádosti instituci schvalující bankovní licence

Právní forma vlastnictví a minimální počet zakladatelů

Minimální výše základního kapitálu

Kvalifikační a morální způsobilost osob navrhovaných do vedení banky

Kvalitní a podrobně zpracovaný program činnosti na nejbližší období

Zabezpečení činnosti po technické, technologické a bezpečnosti stránce

Adekvátní kontrolní a účetní systém

Souhlas instituce regulace a dohledu domovské země (Pobočky zahr. bank)

Tabulka 4 - Podmínky vstupu do bankovní sféry

Zdroj: REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 373 ISBN 978-80-7261-230-7.

Stejně tak jako ostatní instituty bankovní regulace a dohledu, tak i regulace vstupu do bankovní sféry má i své nevýhody. Udělováním bankovních licencí se vytváří bariéra u vstupu do bankovníctví, a tím se napomáhá k oligopolizaci bankovního prostředí. Je jasné, že tato regulace má za účel zamezit vstupu podvodníků do bankovní sféry, ale také se tím zasahuje do volného působení tržní síly. Poměrně vysoký povinný minimální základní kapitál může například vyloučit subjekty, které by ostatní podmínky splnily, což vede k jejich účasti na bankovním sektoru v podobě institucí nepodmíněných bankovní licencí, a to má za následek proces poklesu zprostředkování.

Oligopolizace dává do rukou bank také možnost poskytovat své produkty za vyšší než kompetitivní ceny, a tím docílit například zdražení bankovních úvěrů. Krom toho banky v oligopolu nejsou podrobeny tržnímu tlaku, a tedy nejsou ohroženy na svém postavení.

Z toho vyplývá, že se zvyšující se regulací vstupu do bankovní sféry se úměrně zvyšuje i míra oligopolizace. Přesto je ale třeba pohlížet na tuto skutečnost jako na jakousi „daň“ za ochranu bankovní sféry před nežádoucími subjekty.⁶⁷

5.2. Základní pravidla pro činnost bank

5.2.1. Správa a řízení bank

Základní pravidla a povinnosti v oblasti správy a řízení bank nám uvádí přímo zákon o bankách. Jako první podmínku nám tento zákon určuje povinnost banky zřídit alespoň tříčlenný statutární orgán a nejméně pětičlennou správní radu. Jedním z povinných členů správní rady je statutární ředitel. Tak jak jsme již řekli výše, u bankovních licencí, jednou z hlavních podmínek pro zdravé fungování managementu je způsobilost a vhodnost osob dosazených do těchto pozic. Jednou z důležitých dovedností alespoň některých členů představenstva by měla být podrobná znalost finančních instrumentů, jelikož jejich neznalostí by představenstvo nebylo schopné pokládat managementu relevantní otázky natož pochopit jejich reakci, na což by navazovala i neschopnost předkládat vhodné rady a doporučení.⁶⁸ Banka je dále povinná mít řídicí a kontrolní systém, jeho základními charakteristickými rysy jsou ucelenost, přiměřenost charakteru, rozsahu a složitosti rizik souvisejících s vykonávanou činností banky.⁶⁹

5.2.2. Kapitálová přiměřenost

„Kapitálová přiměřenost je kvantitativní vymezení minimálního kapitálu banky v poměru k jejím aktivům, které má za cíl omezit dopad rizik z bankovních obchodů na její závazky vůči vkladatelům.“⁷⁰ Kapitálová přiměřenost tedy funguje jako jakýsi „náravník“ při kapitálových ztrátách a selháních. Dle Schoonera⁷¹ by banky bez regulace kapitálu neudržovaly dostatečné množství kapitálu, což podkládá dvěma jevy. Za prvé uvádí, že banky mají sklon k nadměrnému si půjčování bez ohledu na náklady možného selhání, jelikož jsou chráněny finanční ochranou sítí, což má za následek demotivaci k držení

⁶⁷ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovnictví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 375 ISBN 978-80-7261-230-7.

⁶⁸ JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). Str. 28 ISBN 978-80-87284-26-1.

⁶⁹ Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, §8b odst. 2

⁷⁰ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 487 ISBN 978-80-7400-440-7.

⁷¹ SCHOONER, Heidi M. a Michael TAYLOR. *Global bank regulation: principles and policies*. Burlington, MA: Academic Press, c2010. ISBN 9780126410037.

dostatečného množství kapitálu. Za druhé banky nepočítají s veškerými náklady insolvence, též neberou v úvahu náklady pro třetí strany a negativní externality. Na rozdíl od nefinančních společností banky udržují výše zmíněný „nárázník“ příliš nízko. Pro jasnou demonstraci lze uvést, že nefinanční společnosti mají průměrně 30 až 40 % poměru kapitálu k majetku, kdežto banky před vypuknutím finanční krize udržovaly průměrně 4 % kapitálu k majetku.

Takovouto míru zadluženosti bank lze regulovat dvěma způsoby. Nejsnadnějším způsobem jak omezit bankám držení většího množství dluhu, než je potřebné, je stanovení výše poměru dluhu a vlastního kapitálu, popřípadě poměru majetku k vlastnímu kapitálu. Hlavním omezením tohoto způsobu je jeho jednoduchost, jelikož nebere v potaz rizikovost majetku. Na základě tohoto konceptu by tedy banky vykonávaly rizikovější operace z toho důvodu, aby pokryly své náklady na držení stanovené výše kapitálu. Použití tohoto způsobu není příliš vhodné, protože nepřímou nutí banky vystavit se k vyššímu riziku, což je naprostým opakem cíle regulace kapitálu, čímž je vyhnout se nesolventnosti.

Z tohoto důvodu byl Basilejským výborem vybudován koncept kapitálové přiměřenosti na základě druhého způsobu. Tento způsob se zakládá na rizikově vážených kapitálových požadavcích, což způsobí rozdíl ve výši kapitálových požadavků na jednotlivé banky dle rizikovosti držných aktiv. Avšak ani tento způsob není všemi přijímán.

Je nutností, aby banky držely alespoň část svého kapitálu, což zaručuje kapitálová přiměřenost, a proto je tento koncept pro zdravé fungování bankovního systému nezbytný. I před zavedením tohoto konceptu se některé banky pokoušely o udržení dostatečného kapitálu k pokrytí případných ztrát, je však nezbytné, aby tak činily veškeré banky, protože by jinak docházelo k nadměrnému využívání ochranné sítě a nedocházelo by tak k dostatečné ochraně spotřebitele.⁷²

5.2.3. Pravidla likvidity

Základem finančního zdraví banky je zajištění likvidity, jelikož jak můžeme spatřit v bankovní historii, tak ke krachům bank převážně nedochází na základě ztrátovosti bankovních operací, nýbrž z důvodu ztráty likvidity, byť jen dočasné. Do situace, při které banka není schopna splatit své závazky, se může dostat nejen

⁷² JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). Str. 60-61 ISBN 978-80-87284-26-1.

svou nelikviditou, ale často také na základě tzv. „runu“ na banku, při kterém vkladatelé začnou lavinově vybírat své vklady. Tato situace je většinou zapříčiněna desinformací o finanční situaci dané banky.

Obecná povinnost udržování likvidity je dána zákonem o bankách a dalšími podzákonnými předpisy. V souladu s těmito předpisy si každá banka sama s přihlédnutím ke své velikosti, povaze a složitosti vykonávaných činností určí strategii pro sledování rizika likvidity. Neoddělitelnou součástí vnitřního kontrolního systému banky je systém vnitřní kontroly pro řízení likvidity. Tento systém kontroly je povinná zřídit každá banka. Každý měsíc musí být likvidita ověřena vnitřním auditem banky a zpráva o tomto auditu musí být předložena České národní bance.

Pravidla likvidity jsou velmi úzce spjata s problematikou povinných minimálních rezerv, které byly vytvořeny nejen jako nástroj měnové politiky, ale také jako prostředek bankovní regulace. Díky tomu, že jsou banky povinné vytvářet minimální rezervy, měly by být též schopné držet likviditu na přiměřené úrovni a v případě nutnosti dokázat vyplatit vklady. Výše minimálních rezerv je od roku 1999 nezměněná a činí 2 % z přijatých vkladů a dalších závazků. Jelikož je výše minimálních rezerv takto nízká, nelze je považovat za dostatečný nástroj na řízení rizik likvidity.⁷³

5.2.4. *Úvěrová angažovanost*

Hlavním cílem úvěrové angažovanosti je zamezení hrozbě koncentrovaného úvěrového rizika. Pro banku není žádoucí soustředit se pouze na jednoho klienta, či ekonomicky spjatou skupinu, protože jakmile nastane na straně takového klienta problém se splácením, bude to mít velký vliv na její finanční stabilitu. Banka by se tedy měla snažit o rozdělení svých pohledávek mezi co největší počet klientů. Dle nařízení evropského parlamentu č. 575/2013⁷⁴ je stanoveno, že za velkou expozici vůči jednomu klientovi, či skupině propojených klientů můžeme považovat takovou expozici, jejíž hodnota dosahuje minimálně 10 % použitelného kapitálu instituce. V případě, že banka poskytne klientovi úvěr přesahující 10 % kapitálu banky, je povinná toto ohlásit příslušnému regulátorovi. Výše zmíněné

⁷³ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 492-493 ISBN 978-80-7400-440-7.

⁷⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012

nařízení také udává limit pro poskytnutí úvěru jednomu klientovi či spjaté skupině klientů. Tento limit je stanoven ve výši 25 %. V ojedinělých případech, kdy dojde k překročení tohoto limitu, je banka povinna bezodkladně informovat příslušné orgány, které mohou bance poskytnout určitou dobu k dosažení opětovného souladu s limitem. Ovšem existují i výjimky, kdy dodržení tohoto limitu není potřebné, jedná se o případy, kdy aktiva představují pohledávky například vůči vládám, mezinárodním organizacím, mezinárodním rozvojovým bankám či bankám centrálním.⁷⁵

5.2.5. *Povinné sdělování informací*

Na povinné sdělování informací lze nahlížet ze dvou úhlů. Jedním je poskytování informací veřejnosti a tím druhým je poskytování informací orgánům bankovní regulace a dohledu. Pro veřejnost jsou určeny výroční zprávy bank, ve kterých nalezneme agregovanou bilanci, výkaz zisků a ztrát, vyjádření externího auditora aj. Banky krom výročních zpráv veřejnost informují o strategii rozvoje na krátkodobé období a o vlastním hodnocení činnosti za uplynulé období. Pokud se jedná o informace poskytované orgánům bankovní regulace a dohledu, jsou výrazně podrobnější, jelikož musí poskytnout veškeré informace potřebné k výkonu jejich funkcí. Další odlišností takto poskytovaných informací od informací pro veřejnost je důvěrný charakter. Pravidla pro sdělování informací proto upravují kromě rozsahu informací a způsobu jejich získání také jak s nimi zacházet a jak je uschovávat.⁷⁶ Aby banky zamezily sdílení důvěrných informací instituce jejich zaměstnanci, vyžadují u nich písemný závazek o tom, že nebudou vykonávat práci v jiné bance po určité období od rozvázání zaměstnaneckého poměru, což je upraveno interními předpisy.⁷⁷

5.2.6. *Další pravidla obezřetného bankovního podnikání*

V případě pravidel obezřetného bankovního podnikání hovoříme o pravidlech, která jsou stanovena zákonem o bankách⁷⁸ a na jeho základě vyhláškami a opatřeními České národní banky. Základní pravidlo obezřetného bankovního podnikání nám určuje § 12 zákona o bankách, který nám říká, že banka je při

⁷⁵ JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). Str. 25-26 ISBN 978-80-87284-26-1.

⁷⁶ JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). Str. 30 ISBN 978-80-87284-26-1.

⁷⁷ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 386 ISBN 978-80-7261-230-7.

⁷⁸ Zákon č. 21/1992 Sb., *zákon o bankách*

výkonu své činnosti povinna postupovat obezřetně, zejména tedy provádět obchody způsobem, který nikterak nepoškozuje zájmy jejích klientů a kterým neohrožuje bezpečnost a stabilitu banky.

V druhém odstavci výše zmíněného paragrafu zákon bankám ukládá nemožnost uzavírat smlouvy za podmínek nápadně nevýhodných, tedy za podmínek, které banku zavazují zejména k hospodářsky neodůvodněnému plnění nebo k plnění zjevně neodpovídajícímu poskytované protihodnotě. Pokud jsou smlouvy uzavřené v rozporu s tímto pravidlem, jsou neplatné.

Jedno z dalších obezřetnostních pravidel nám zakotvuje § 18 téhož zákona a týká se osob, které mají k bance zvláštní vztah. Banka s těmito osobami nesmí provádět obchody, které by s ohledem na svou povahu, účel či riziko nebyly provedeny s ostatními klienty. Těmto osobám smí banka poskytnout úvěr nebo zajištění závazku pouze rozhodne-li o tom statutární orgán banky.

Zákon o bankách dle § 19a dále také ukládá bankám povinnost, že musí provádět obchody s cennými papíry a obchody s právy spojenými s cennými papíry nebo odvozenými od nich na vlastní účet či ze svého majetku, a to pouze za nejvýhodnějších podmínek (hlavně za nejvýhodnější cenu), kterých lze při vynaložení odborné péče dosáhnout. Banka má povinnost být schopna vynaložení odborné péče prokázat.

V neposlední řadě jsou banky ze zákona povinny striktně oddělovat úvěrové a investiční obchody. Banky nesmí využívat informace získané pomocí investičních obchodů v souvislosti s jejich úvěrovými obchody a naopak. Banka je povinna toto oddělení zajistit pomocí opatření ve svých organizačních, řídicích a kontrolních systémech. Jedná se o tzv. systém „čínských zdí“.⁷⁹

5.3. Finanční ochranná síť

Institut finanční ochranné sítě v našem bankovním systému máme z jednoho jasného důvodu, kterým je nutnost snížit rizikovost finančních krizí. Bez tohoto institutu by i pouhé zvěsti o nestabilitě některých bank mohly vést ke kolapsu celého bankovního systému. Jeho hlavním cílem je tedy navýšit důvěru klientů a zároveň předejít možným bankovním krizím.

⁷⁹ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 494 ISBN 978-80-7400-440-7.

Finanční ochranou sít' můžeme dělit na:

- garanční systém finančního trhu,
- věřitel poslední instance.

Institut garančního systému finančního trhu a institut věřitele poslední instance od sebe lze rozlišit úrovní předvídatelnosti. U garančního systému je úroveň předvídatelnosti vysoká, jelikož jsou jasně stanovena pravidla pro výplatu a její výše. Naopak u institutu věřitele poslední instance je pomoc v závislosti na uvážení a jeho míra předvídatelnosti je tedy značně snižena. Odlišnost v předvídatelnosti však do jisté míry narušuje doktrína „Too-big-to-fail“, která navyšuje míru předvídatelnosti u věřitele poslední instance.⁸⁰

5.3.1. Garanční systém finančního trhu

Garanční systém finančního trhu si za svůj hlavní cíl klade ochranu vkladatelů, čehož může dosáhnout za pomoci výplat náhrad vkladů či pomocí finančním institucím v případě hrozby jejich krachu. Vkladatelé totiž nemohou mít dostatečné množství informací, aby dokázali posoudit rizikovost jimi vybrané banky. Tento institut je spojován se zvyšováním důvěryhodnosti bankovního systému, jelikož jsou díky němu ztráty vkladatelů při úpadku banky o poznání menší, ba dokonce někdy i nulové. Takováto ochrana vkladatelů však není zdarma, jelikož jsou banky povinny odvádět roční příspěvky, z kterých jsou tvořeny dva výše uvedené fondy.⁸¹

Pojištění vkladů je však spojeno i s negativními následky. Mezi tyto následky patří morální hazard a nepříznivý výběr. Jelikož mají vkladatelé svůj vklad pojištěný, nemusejí se tolik obávat a většinou si banku vybírají pouze dle nejvyšší úrokové sazby. Znamená to však nutnost vyšších výnosů banky, s čímž jsou spojené rizikovější aktivní operace, které banka provádí. Tento případ tedy můžeme označit za morální hazard. Úroveň morálního hazardu však do jisté míry snižuje to, že ztrátu banky hradí v první řadě akcionáři do výše svých vlastnických podílů. Dále má vliv na míru morálního hazardu také „reputační efekt“. Banky totiž nechtějí přijít o své těžce vybudované jméno jak na bankovním trhu, tak mezi veřejností.

⁸⁰ JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). Str. 35 ISBN 978-80-87284-26-1.

⁸¹ *O garančním systému* [online]. Garanční systém, 2020 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.garancnisystem.cz/o-garancnim-systemu>

Druhým negativním následkem je takzvaný nepříznivý výběr. Díky garančnímu systému jsou ztráty vypláceny z pojištění vkladů Českou spořitelnou a.s., a tak nehrozí hromadné vybírání vkladů, což zadržává důvod rizikovým subjektům, takzvaným „hit and run riders“, ke vstupu do bankovní sféry. „Hit and run riders“ se zajímají pouze o ty nejvýnosnější, avšak nejrizikovější operace v bankovní sféře, a proto je u nich mnohonásobně vyšší pravděpodobnost úpadku. Tomuto negativnímu následku lze předcházet pouze a jen tvrdými podmínkami při vstupu do bankovní sféry, tedy bankovní licenci a vysokým základním kapitálem, který by jim to znemožnil.

S mírou morálního hazardu a nepříznivého výběru je velice úzce propojena výše pojištěných vkladů, jelikož na základě výše ochrany vkladatelů buď míra morálního hazardu a nepříznivého výběru klesá nebo naopak stoupá, a to úměrně tomu, do jaké výše jsou vklady pojištěny. Pro všechny členské státy EU byla minimální výše pojištěných vkladů stanovena na 100 000 EUR, a to od ledna 2011. V České republice však bylo zavedeno pojištění vkladů už v roce 1994, kdy byla stanovena výše na 125 000 Kč s plněním 80 %. Dnes je tedy výše stanovena na hranici 100 000 EUR se 100 % plněním s tím, že od 1.1.2016 je možné i plnění nad 100 000 EUR v zákonem stanovených zvláštních případech, ale maximálně do výše dalších 100 000 EUR.⁸² Toto pojištění zahrnuje vklady fyzických a právnických osob, nikoli však vklady mezibankovní.⁸³

Na základě této informace je tedy jasné, že garanční systém nechrání všechny subjekty bankovního systému. Tento institut se nevztahuje na mezibankovní vklady, které jsou většinou značně vysoké. Banky o sobě navzájem mají mnohem lepší informace než obyčejní vkladatelé. Proto může nastat situace, kdy banky své nepojištěné mezibankovní vklady začnou hromadně vybírat, a to z důvodu obav o stabilitu banky, u které nepojištěné vklady mají, což vede k rychlému zhoršení situace dané banky.

Problematika hromadných výběrů se tedy týká převážně mezibankovních vkladů a vkladů jiných finančních institucí, a řešení tohoto problému zavedením pojištění

⁸² Kolik je pojištěno? [online]. Garanční systém, 2020 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.garancnisystem.cz/kolik-je-pojisteno>

⁸³ Co je pojištěno [online]. Garanční systém, 2020 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.garancnisystem.cz/co-je-pojisteno/#text>

těchto vkladů není z vícera příčin vhodné. Problémy bank vzniklé hromadnými výběry jsou proto řešeny převážně za pomoci věřitele poslední instance.⁸⁴

5.3.2. *Věřitel poslední instance*

Jednou z mnoha funkcí centrální banky je poskytování úvěrů obchodním a dalším bankám. Banky těchto úvěrů využívají ve dvou případech, v prvním případě je motivace zisková, tedy že takto získané finance využijí k pokrytí aktivních operací vedoucích k zisku, a ve druhém případě úvěr banky potřebují k posílení jejich likvidity. Pokud se však banka dostane do takového problému s likviditou, že běžné úvěry poskytované centrální bankou nejsou dostatečné, může zažádat o pomoc jinou banku. V případě neochoty ostatních bank je možné se obrátit na centrální banku s žádostí o nouzový úvěr či jinou pomoc, čímž se z centrální banky stává věřitel poslední instance.

Věřitel poslední instance má za cíl navýšit bezpečnost, důvěryhodnost a efektivnost bankovního systému, protože úpadek jedné banky by mohl vyvolat úpadek dalších bank a tím i kolaps celého bankovního systému, čemuž se právě věřitel poslední instance snaží předejít. Centrální banka jako věřitel poslední instance může pomoci ohroženým bankám, avšak není tím povinna. Zde vidíme ono výše zmiňované uvážení, které snižuje předvídatelnost tohoto institutu. Této problematiky se úzce týkají problémy jako systémové riziko a úpadky bank, či nejistota v pozici ČNB jako banky bank a vrcholného subjektu měnové politiky.

Systémové riziko je velice ošemetné, jelikož likvidita jedné banky může být ohrožena úpadkem banky druhé, a to i za předpokladu, že první banka je naprosto zdravá. Při úpadku bank, především těch velkých, totiž může dojít k hysterii ze strany vkladatelů, kteří začnou hromadně vybírat své vklady i u ostatních bank, kterým úpadek do té doby nehrozí. Tento jev lze nazývat jako „útek k hotovosti“.

Centrální banka se řídí jedním nepsaným pravidlem a to pravidlem „too-big-to-fail“, které znamená, že čím větší bance hrozí úpadek, tím těžší a větší dopad hrozí celému bankovnímu systému státu. Z tohoto důvodu věřitel poslední instance nedopustí úpadek velkých bank, a tím vzniká jakási diskriminace a nerovnost mezi bankami malými, které jsou převážně soukromé, a bankami velkými, kde má většinou svůj podíl i stát.

⁸⁴ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 256-257 ISBN 978-80-7261-279-6.

Formy pomoci věřitelem poslední instance můžeme rozdělit na⁸⁵:

- forma úvěrové pomoci,
- forma neúvěrové pomoci.

O pomoci ve formě úvěrové můžeme hovořit, když centrální banka poskytuje bankám nouzové úvěry, které jsou nad rámec úvěrů spojených s měnovou politikou. Za nouzové úvěry poskytované centrální bankou lze považovat:

- úvěry na povinné minimální rezervy a další dlouhodobé úvěry na doplnění likvidity banky,
- lombardní úvěry – tyto úvěry mají většinou znatelně vyšší úrokovou sazbu nežli běžné úvěry, které poskytuje centrální banka,
- hotovostní úvěry.

Pokud se jedná o neúvěrovou formu pomoci, centrální banka odkoupí od banky, které hrozí úpadek, cenné papíry nad rámec operací na volném trhu. V tomto případě od ohrožené banky centrální banka odkupuje cenné papíry v takovém objemu, který převyšuje jí stanovené množství v rámci měnové politiky. Centrální banka též může odkoupit i jiné cenné papíry, se kterými se při operacích na volném trhu běžně neobchoduje.

Obě výše zmíněné formy se za určitých předpokladů mohou prolínat. Dochází k tomu v případě, kdy je nouzový úvěr krytý odkoupenými cennými papíry. Centrální banka za určitých okolností pomáhá kromě bank, kterým hrozí úpadek, i bankám zdravým, které se například dostanou do krátkodobé problémové situace pramenící z úpadku jiné banky.

Problematika pomoci bankám je spatřována v rozporu s měnovou politikou. Do rozporu s měnovou politikou se pomoc bankám dostává z důvodu zvyšování bankovních rezerv, ke kterému dochází poskytováním úvěrů či nákupem cenných papírů. Pomoc bankám tak tedy může ovlivnit např. růst měnových agregátů či krátkodobé úrokové míry.

Proto by pomoc bankám měla být poskytována jen za určitých předpokladů. Jedním ze základních kritérií, kterými by se centrální banka měla při poskytování pomoci řídit, je ověření, zda je banka pouze dočasně nelikvidní anebo zda už je

⁸⁵ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 259 ISBN 978-80-7261-279-6.

nesolventní. Za předpokladu dočasné nelikvidity banky by jí centrální banka měla pomoci, i když by tím mohl být ohrožen žádoucí vývoj měnové báze, měnových agregátů nebo úrokových sazeb, protože tyto hrozící dopady lze následně zmírnit (např. zvýšením úrokových sazeb ČNB). Je tedy velice důležité rozeznat dočasně nelikvidní banku od banky již nesolventní, mezi čímž je velmi tenká a nejasná hranice.

Centrální banka se nesmí snažit o záchranu každé banky, jelikož by tím mohla v bankách ostatních vyvolat dojem, že za nimi bude stát vždy banka centrální a pokaždé je zachrání. Takovéto jednání věřitele poslední instance by vyvolalo zvýšení míry morálního hazardu bank a tím tedy i pokles důvěryhodnosti a bezpečnosti celého bankovního systému.

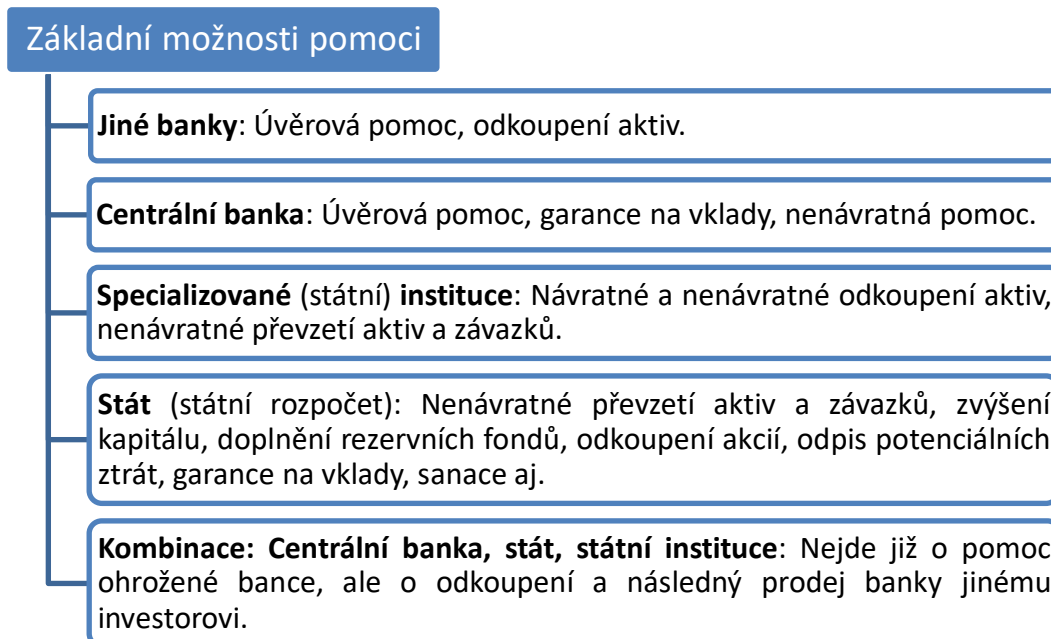
Dalším z důvodů, proč by věřitel poslední instance neměl pomáhat všem bankám je to, že nesolventní banky by jen obtížně mohly splácet poskytnuté úvěry. V takovýchto případech by nesolventní banky měly být sanovány akcionáři či řízeně bankrotovat. Centrální banka by poté využila postavení věřitele poslední instance při pomoci bankám, kterých by se úpadek této banky negativně dotkl.

Kromě dodržování těchto kritérií by se centrální banka také měla řídit tím, že poskytuje úvěry pouze v případě, kdy je úvěr dostatečně zajištěn aktivy dané banky, aby nedocházelo ke ztrátám na straně věřitele poslední instance, při poklesu tržní hodnoty těchto aktiv.

Pokud se věřitel poslední instance bude držet výše zmíněného, bude dále už jen muset rozhodnout, zda se jedná o banku s nadějí na záchranu nebo o jednu z tzv. „beznadějných“ bank, a posoudit možné systémové riziko v případě, že by se jednalo o možný úpadek velké banky.

Věřitel poslední instance v některých případech pomáhá i nebankovním institucím pomocí nouzového úvěru. Věřitelem poslední instance by měla být vždy centrální banka, tomu tak však není vždy dostáno. V některých případech jako věřitel poslední instance vystupuje stát, převážně když hrozí kolaps celého bankovního systému z důvodu úpadku velké banky se státním podílem či většího množství

bank. V některých státech také vystupují jako věřitel poslední instance specializované instituce.⁸⁶

Tabulka 5 - Základní možnosti pomoci ohroženým bankám

Zdroj: REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 410 ISBN 978-80-7261-230-7.

⁸⁶ REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. Str. 258-260 ISBN 978-80-7261-279-6.

6. Bankovní dohled

6.1. Formy bankovního dohledu

Pro udržení vysoké míry důvěry investorů a vkladatelů v banky je důležitá forma, kterou jsou výše zmíněná pravidla dohlížena a vynucována. Není možné si představit, že by banky monitorovali samotní klienti, jelikož nemají dostatečné odborné znalosti, proto je zde nutnost pro tuto činnost vytvořit specializovanou regulátorní instituci. Od roku 2006 je pro tuto činnost v České republice ustanovena jako regulátorní instituce Česká národní banka.⁸⁷

Formy bankovního dohledu můžeme dělit na dvě základní⁸⁸:

- dohled na dálku,
- dohled na místě.

6.1.1. Dohled na dálku

Dohled na dálku, nebo také „monitorování“, je jedním ze dvou základních forem dohledu nad finančním trhem a je založen na povinném zasílání aktuálních informací o situaci banky dohlízejícímu orgánu, který tyto a jiné jemu dostupné informace prověří a následně vyhodnotí. Mezi tyto informace spadají zejména⁸⁹:

- **výkazy a hlášení** pravidelně zasílaných bankami vypracovaných dle jednotné metodiky stanovené ČNB,
- **auditorské zprávy**, jelikož jsou banky jakožto akciové společnosti povinny ověřovat své roční účetní závěrky externím auditorem,
- **informace získané jednorázově přímo od banky**,
- **informace z veřejně dostupných databází a tisku**,
- **informace od ostatních regulátorů**, v případě dohledu nad bankovními skupinami.

Jednou z významných výhod této formy dohledu je aktuálnost získaných informací ve spojení s velice nízkými náklady. Na druhé straně však tato forma skrývá i svá úskalí, vždy zde bude ve vzduchu viset otázka, zda jsou tyto

⁸⁷ JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). Str. 12 ISBN 978-80-87284-26-1.

⁸⁸ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 101-102 ISBN 978-80-7261-230-7.

⁸⁹ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta. *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. Str. 64 ISBN 80-7179-381-7.

informace kompletní a jestli lze důvěřovat jejich správnosti. Krom toho je problém také spatřován v nemožnosti získání dodatečných konkrétnějších informací o situaci uvnitř bank.

Na stále se opakujících bankovních krizích můžeme dobře vidět, že bohužel stále neexistují žádné metody, které by byly dostatečně včasné a spolehlivé by upozornily na vážnější problémy banky. Odhalit podvody a zneužívání lze touto metodou jen velice těžce, a proto se tato metoda dohledu na dálku dá dlouhodobě používat pouze u bank, které jsou zařazeny mezi bezproblémové banky.⁹⁰

6.1.2. Dohled na místě

Tuto formu dohledu vykonává regulatorní instituce přímo v bankách. Tak jak jsem uvedl použití dohledu na dálku u bezproblémových „zdravých bank“, tak dohled na místě se vykonává především u bank problémových. V takových případech může dohled na místě přerůst do podoby permanentního dohledu, ba dokonce nucené správy. Dohled na místě se však vykonává i u bank bezproblémových, a to v delších časových intervalech, dvou až tří let. Rozdílem od dohledu na dálku je také to, že pomocí této formy dohledu lze získat detailní informace o aktivitách banky a také pomocí ní mohou být zjištěny informace o určité konkrétní oblasti činnosti banky. Převážně se však zaměřují na ověřování poctivosti, správnosti a kompletnosti poskytnutých výkazů.

Touto formou dohledu lze ověřit a posoudit⁹¹:

- zajišťování úvěrů,
- adekvátnost prováděných operací,
- informační toky uvnitř i vně banky,
- organizační strukturu a z ní vyplývající pravomoci a odpovědnosti,
- dodržování pracovních postupů a jejich efektivnost,
- technickou, metodickou a personální úroveň řízení rizik,
- zda nedochází k prosazování a zneužívání skrytých zájmů ze strany členů vedení či akcionářů banky nebo dokonce k podvodům.

⁹⁰ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovnictví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 101 ISBN 978-80-7261-230-7.

⁹¹ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovnictví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 101 ISBN 978-80-7261-230-7.

I dohled na místě má však své nedostatky. Za hlavní nedostatek této formy bych označil zastarávání získaných informací, které v případě delších intervalů ztrácí na aktualitě. Druhým, neméně důležitým nedostatkem, je znatelně vyšší nákladnost této formy spojená s nutností většího počtu kvalifikovaných pracovníků k jejímu výkonu.⁹²

Průběh dohledu na místě můžeme dělit na 3 fáze⁹³:

- Fáze přípravy

První fáze se vyznačuje sestavením týmu pověřeného dohledem na místě. Tento tým provede předběžnou analýzu banky na základě informací, které banka poskytla či informací z minulého dohledu. Po provedení analýzy se sestaví harmonogram dohledu na místě a následně se o plánované dohlídce vyrozumí dohlížená obchodní banka.

- Fáze realizace

Do této fáze spadá samotná kontrolní činnost na místě. Obchodní banka je povinna umožnit dohlízejícím subjektům přístup k veškerému materiálu, který má být obsahem kontroly. Banka dohledem pověřenému týmu přiřadí svého zaměstnance, který je schopen a oprávněn všechny potřebné informace nalézt a případně nejasnosti vysvětlit.

- Fáze vyhodnocovací

Ve třetí, tedy poslední fázi, se písemně zpracují zjištěné skutečnosti, čehož součástí je určení problematických oblastí a rizik banky. Proti tomuto může banka ve stanovené lhůtě podat námitku, o které rozhoduje centrální banka nebo jiný k tomu pověřený subjekt. Obchodní banka má však právo odvolat se k soudu. V případě zjištění nedostatku na straně banky je bankovní dohled oprávněn uložit bance opatření k nápravě.

⁹² REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 101-102 ISBN 978-80-7261-230-7.

⁹³ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta. *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. Str. 64 ISBN 80-7179-381-7.

6.1.3. *Metody hodnocení bank*

Produktem bankovního dohledu, jak na místě, tak na dálku, je konečné hodnocení banky. Každá banka je takto hodnocena, a to dle ukazatelů, které umožňují vzájemné srovnání bank. K takovému hodnocení se používají různé metody. Jednou z nejvýznamnějších metod v komplexním hodnocení bank je metoda CAMELS a v případě bankovních holdingových společností BOPEC (USA). V České republice se používá do jisté míry modifikovaná metoda CAMELS.

Jak metoda CAMELS, tak metoda BOPEC, jsou založeny na hodnocení jednotlivých složek, ze kterých se skládají.⁹⁴ Každá jednotlivá složka má jinou váhu významu a je hodnocena známkou na stupnici 1 až 5, přičemž 1 je nejlepší a 5 nejhorší. Výsledné hodnocení získáme tedy součtem známek samostatných součástí, které jsou přepočtené příslušnou váhou významu té konkrétní složky. Banky, které jsou ve finálním hodnocení ohodnoceny známkou 1 či 2, pokládáme za vyhovující. Pokud je však banka zařazena do skupiny CAMELS 4 či 5 je to veliký problém.

CAMELS 4 znamená, že banka má takové problémy, které bez akutního řešení povedou k úpadku banky, a zároveň v bance probíhá permanentní dohled na místě nebo dokonce nucená správa.

Zařazení do skupiny CAMELS 5 naznačuje o situaci banky pouze to nejhorší, kdy v úvahu přicházejí pouze dvě možná řešení, a to pomoc centrální banky, či ukončení činnosti banky. První z možností by znamenala nucenou správu, či minimálně výměnu vedení a permanentní dohled na místě.

⁹⁴ Viz. tabulky č. 6 a 7

CAMELS

Capital protection/Kapitál: Poměry kapitálu a jeho složek k celkovým aktivům přepočtený podle jejich rizikovosti, struktura akcionářů apod.

Assets quality/Kvalita aktiv: Zajištění aktiv, podíl nesplácených úvěrů na celkovém stavu úvěrů, podíl úvěrů jednomu klientovi na kapitálu aj.

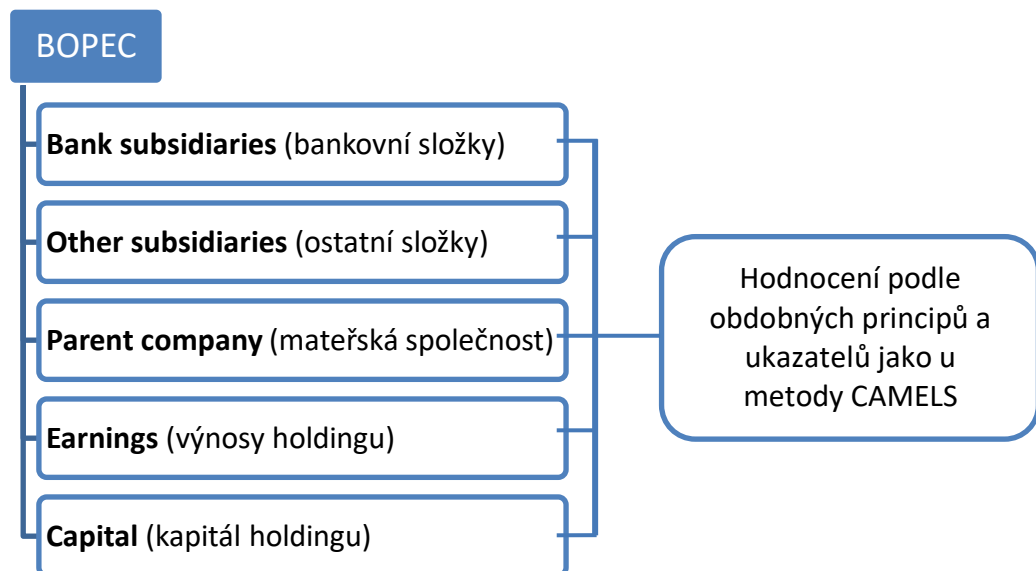
Management competence/Úroveň řízení: Základní trendy hospodaření banky, kvalita "plánů" činnosti, úroveň vnitřního systému řízení aj.

Earning strength/Výnosnost: Např. ukazatele čistého zisku a podílu zisku na aktivech, resp. výnosnost aktiv, tj $ROA = \text{aktiva} \times \text{čistý zisk}$

Liquidity risk/Likvidita: Podíly aktiv na pasivech v různé časové struktuře, průměrné hodnoty těchto podílů za několik let, cash flow aj.

Sensitivity to market risk/Citlivost na tržní riziko: Měření volatility tržních cen aktiv a pasiv např. metodou VaR, úrokové a měnové riziko aj.

Tabulka 6 - Metoda hodnocení bank CAMELS

Tabulka 7 - Metoda hodnocení bank BOPEC

Zdroj: REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 103 ISBN 978-80-7261-230-7.

Nejen centrální banka se zabývá hodnocením bank za pomoci metody CAMELS, též ji využívají ratingové agentury, které své výsledky nabízejí bankám za komerčním účelem. Tyto výsledky mohou banky veřejně využívat, což je základní rozdíl od výsledků centrální banky, které jsou utajované. Takto zveřejněné výsledky ratingových agentur bankám slouží například k bezpečnějšímu výběru korespondenčních bank v zahraničí.

Nedostatky metod CAMELS a BOPEC odborníci spatřují v tom, že je zde určité procento subjektivismu, a to při zjišťování úrovně řízení banky, kterou nelze konkrétněji kvantifikovat. Dalším nedostatkem těchto metod je, že nedokáží vždy odhalit všechny možné hrozící problémy bank.

6.2. Nápravná opatření

Nápravná opatření jsou nedílnou součástí bankovního dohledu. V případě zjištění jakéhokoliv nedostatku či problému banky je totiž nutné, aby se reagovalo včas a napravily se tyto problémy dříve, než zapříčiní vznik hrozících škod (např. újma klientů bank a jiné škody). Nápravná opatření v některých případech však mohou pouze omezit výši škody.

Česká národní banka jako orgán bankovního dohledu drží v ruce mnoho nápravných opatření, které nám definuje zákon o bankách. Mezi tyto nástroje patří například⁹⁵:

- omezení či dokonce úplné zastavení výplaty hotovostí z pokladen banky,
- zastavení bankovních převodů,
- blokáce majetku ohrožené banky,
- dosazení nucené správy do banky,
- příkazání odstranění nedostatku a zdržení se jeho opakování.

Tato nápravná opatření se ve větší míře v praxi týkají převážně zjištěných dílčích nedostatků. Ať už jsou tato nápravná opatření založena na výkonu dohledu na místě či na dálku, banky jsou většinou schopny je za běžného provozu odstranit a vyhnout se tak případným sankcím.⁹⁶

6.3. Sankce

Další z neoddělitelných částí bankovního dohledu jsou sankce, kterými je prosazováno dodržování platných předpisů ex post. Sankce lze rozdělit na⁹⁷:

- finanční – pokuty apod.,
- personální – odvolání vedení banky,

⁹⁵ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovnictví*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2010. Eupress. Str. 94-95 ISBN 978-80-7408-029-6.

⁹⁶ Tamtéž

⁹⁷ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovnictví*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2010. Eupress. Str. 95 ISBN 978-80-7408-029-6.

- správní – pozastavení či ukončení bankovní podnikatelské činnosti zúžením nebo odnětím bankovní licence nebo povolení,
- trestní – podání trestního oznámení na předpokládané pachatele trestné činnosti.

Přesnou úpravu sankcí, které může používat Česká národní banka jako bankovní dohled, nalezneme v jednotlivých zákonech jako např. v zákoně o bankách, zákoně o České národní bance a dalších.

Sankce se využívají ze dvou důvodů, a to z důvodů preventivních a represivních. Z důvodu represe se sankce používají k potrestání osob, které porušením platných pravidel způsobily poškození klientů banky nebo dokonce důvěryhodnosti jednotlivých bank či celého bankovního systému. Na druhé straně máme smysl sankce jako prevence, kdy sankce v tomto případě má předcházet nedodržování platných předpisů. K tomu má docházet tak, že potencionální hrozba sankce banky motivuje k dodržování platných pravidel a předpisů. Ve vyspělých ekonomikách světa se v dnešní době prosazuje spíše druhá z variant, tedy prevence.⁹⁸

6.4. Konsolidovaný dohled

Krom individuálního a doplňkového dohledu Česká národní banka vykonává i dohled na konsolidovaném základě. Tento dohled vykonává nad bankami, které působí nejen v bankovním sektoru, ale zapojují se i do oblastí ostatních finančních služeb formou vytváření finančních skupin neboli tzv. konsolidovaných celků. Hlavním cílem konsolidovaného dohledu je zjistit možnou vazbu mezi riziky, které hrozí konkrétnímu članku skupiny, a stabilitou dohlížené instituce. Hrozící riziko jedné ze společností dané skupiny může totiž negativně ohrozit funkčnost celého konsolidačního celku, jehož je součástí.

Česká národní banka vykonává konsolidovaný dohled nad bankovními skupinami, v jejichž čele stojí banka, nebo skupinami, které mají v čele jinou finanční instituci či nefinanční instituci. Vzhledem k velké účasti zahraničních subjektů je

⁹⁸ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovnictví*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2010. Eupress. Str. 95 ISBN 978-80-7408-029-6.

zde velice významná spolupráce se zahraničními regulátory. Konsolidovaný dohled nenahrazuje individuální dohled, ani dohled doplňkový.^{99 100}

6.5. Doplňkový dohled

Na finančních trzích se také objevují skupiny subjektů, které jsou provázané jak kapitálově, tak personálně. Takto provázané skupiny subjektů vykonávají finanční činnost či služby v různých úsecích finanční sféry, nazýváme je finančními konglomeráty. Dohled nad tímto sektorem je potřebný zejména z důvodu, že jsou na sobě jednotlivé subjekty konglomerátu do jisté míry závislé. Propojenost těchto subjektů v sobě nese úskalí, jelikož problém se solventností, likviditou či jiným hrozícím rizikem jednoho člena může ohrozit i ostatní členy finančního konglomerátu.

Jelikož finanční konglomeráty působí i na mezinárodní úrovni, vyvstává zde potřeba spolupráce mezi dohledovými orgány jednotlivých zemí tak, aby bylo možné podrobit dohledu kompletní finanční konglomerát, nikoliv jen jeho část fungující na území jednoho státu. Tento doplňkový dohled nemá za cíl nahradit individuální ani konsolidovaný dohled, ba dokonce může být uplatňován nad rámec běžného dohledu.¹⁰¹

Na základě těchto důvodů byl dle směrnice č. 2002/87/ES přijat zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech (dále jako „zákon o finančních konglomerátech“). Tento zákon nám definuje regulovanou osobu jako¹⁰²:

- banku,
- spořitelní a úvěrní družstva,
- pojišťovny, nebo tuzemské zajišťovny,
- obchodníky s cennými papíry,

⁹⁹ *Konsolidovaný dohled* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/dohled-nad-uverovymi-institucemi/konsolidovany-dohled>

¹⁰⁰ *Strategie dohledu: Konsolidovaný dohled* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/strategie-dohledu>

¹⁰¹ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 74-75 ISBN 978-80-7400-440-7.

¹⁰² § 2 písm. g zákona č. 377/2005Sb., o finančních konglomerátech

- obhospodařovatel standardních fondů a investičních fondů velkého rozsahu.

Krom toho nám tento zákon definuje samotný finanční konglomerát jako skupinu, která naplňuje tato kritéria:

- v čele skupiny nebo podskupiny je
 - Regulovaná osoba, která buď ovládá osobu ve finančním sektoru, nebo je osobou, která vykonává podstatný vliv v osobě ve finančním sektoru, nebo je osobou propojenou s jinou osobou ve finančním sektoru vztahem jednotného řízení, nebo je osobou, u které většinu členů statutárních, řídicích nebo dozorčích orgánů tvoří po většinu účetního období stejné osoby, které jsou statutárními, řídicími nebo dozorčími orgány nebo jejich členy jiné osoby jiné ve finančním sektoru, nebo
 - osoba, která není regulovanou osobou, přičemž činnost skupiny nebo podskupiny probíhá převážně ve finančním sektoru
- alespoň jedna osoba ve skupině nebo podskupině je součástí sektoru pojišťovnictví a alespoň jedna osoba ve skupině nebo podskupině je součástí bankovního sektoru, nebo sektoru investičních služeb a
- souhrn činností sektoru pojišťovnictví ve skupině nebo podskupině a souhrn činností sektoru bankovního a sektoru investičních služeb ve skupině nebo podskupině jsou významné.¹⁰³

Nad nejvýznamnější osobou finančního konglomerátu dohlíží takový orgán dohledu, který zároveň zastřešuje celý doplňkový dohled nad finančním konglomerátem a nazýváme jej tzv. koordinátorem. Koordinátor by měl spolupracovat s jednotlivými orgány bankovního dohledu v jiných státech tak, aby bylo možné kvalitně vykonávat dohled nad finančním konglomerátem.¹⁰⁴

¹⁰³ § 4 odst. 1 zákona č. 377/2005 o finančních konglomerátech

¹⁰⁴ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. Str. 75 ISBN 978-80-7400-440-7.

6.6. Principy dohledu v mezinárodní sféře

Jelikož se mezinárodní bankovníctví stále rozrůstá, je potřeba, aby byly určeny principy pro dohled nad bankami, které působí mezinárodně. Jedná se tedy o jakousi snahu harmonizace bankovní regulace a dohledu nad mezinárodními bankami. Principy dohledu v mezinárodní sféře můžeme rozdělit na¹⁰⁵:

- princip domovské země,
- princip hostitelské země.

6.6.1. Princip domovské země

Tento princip je preferován v zemích Evropské unie a je založen na regulaci dohledu vykonávaném hlavně institucemi domovské země, kde se nachází hlavní sídlo banky či bankovní holdingové společnosti. Instituce státu, kde se nachází hlavní sídlo, jsou tedy povinné kvalitně regulovat a dohlížet nejen všechny domovské banky ale také jejich pobočky s působností v zahraničí. V tomto principu jako věřitel poslední instance vystupuje centrální banka domovského státu.

Princip domovské země je podmíněn¹⁰⁶:

- souhlasem hostitelské země,
- schopností instituce dohlížet pobočky jak na dálku, tak na místě,
- dostatečnou kvalitou úrovně bankovní regulace a dohledu v domovské zemi,
- pravidelným informováním hostitelské země.

6.6.2. Princip hostitelské země

Druhý z principů je založen na přesném opaku, pravidla bankovní regulace zde zavádí instituce státu, ve kterém zahraniční pobočka banky působí, a tato instituce taktéž vykonává dohled na těmito pravidly. Další podstatnou odlišností tohoto principu je, že zde jak pro banky domácí, tak i pro banky zahraniční, představuje věřitele poslední instance centrální banka hostitelského státu. Ve skutečnosti však při zjištění problému u zahraničních subjektů věřitel poslední instance hostitelské země velice často začne vyvíjet tlak na domovský institut, hlavně tedy

¹⁰⁵ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 434 ISBN 978-80-7261-230-7.

¹⁰⁶ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 434 ISBN 978-80-7261-230-7.

v případech nutné pomoci ohrožené bance. Krom toho v tomto principu také hrozí diskriminace zahraničních subjektů vůči bankovním subjektům domácím.

Pro fungování těchto principů je potřebná spolupráce institucí regulace a dohledu jak domovského, tak hostitelského státu. Nejdůležitějšími výstupy spolupráce jsou soulad pravidel regulace a dohledu bank, a též soulad náležitých kroků v krizových situacích.

Dále k této problematice považuji za důležité zmínit Basilejský výbor bankovního dohledu, který byl založen roku 1974 a působí při Bance pro mezinárodní platby (BIS). Činnost tohoto výboru se skládá z tvorby standardů a doporučení pro bankovní dohled. Jedná se o Mezinárodní standardy pravidel kapitálové přiměřenosti a Basilejské základní principy efektivního bankovního dohledu.¹⁰⁷

6.7. Konkurence v nedbalosti a přísnosti

I přes stále větší snahu o harmonizaci pravidel bankovní regulace a jejich následného dohledu na mezinárodní úrovni zde stále nalezneme zásadní rozdíly mezi některými státy. V souvislosti s těmito rozdíly mohou nastat dvě odlišné situace¹⁰⁸:

- konkurence v nedbalosti,
- konkurence v přísnosti.

6.7.1. Konkurence v nedbalosti

Situace konkurence v nedbalosti je spojována převážně s principem domovské země. Instituce, která zde vykonává bankovní regulaci a dohled, je v tomto případě velice pasivní, a do jisté míry ani nechce regulovat a dohlížet na bankovní subjekty. Důvodem takového pasivního jednání je obava z přesunu hlavních sídel bankovních subjektů do zahraničí, s čímž by se přesunuly i jejich aktiva. Tímto pasivním jednáním se zároveň snaží nalákat do svého bankovního systému jiné zahraniční banky, které v tom mají vidinu mírné regulace a dohledu.

¹⁰⁷ Basilejský výbor [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financi-trh/vykon-dohledu/mezinarodni-aktivity/basilejsky-vybor>

¹⁰⁸ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovnictví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 437 ISBN 978-80-7261-230-7.

6.7.2. Konkurence v přísnosti

Jedná se o naprostý opak konkurence v nedbalosti, jsou zde tedy velmi přísná pravidla bankovní regulace a s nimi spojený dohled. Na základě těchto tvrdých pravidel vkladatelé a akcionáři získávají větší důvěru v takovýto bankovní systém. Proto se tedy úměrně k tvrdosti bankovní regulace a dohledu zvyšuje i zájem takových subjektů o účast v bankách a bankovních holdingových společnostech v těchto zemích.

Boj proti těmto konkurencím vede pouze jednou jedinou cestou, a tou je harmonizace bankovní regulace a dohledu, a to hlavně v podobě harmonizace předpisů v boji proti praní špinavých peněz a další nelegálním praktikám¹⁰⁹.

6.7.3. Offshore bankovní systém

O výše popsaných konkurencích většinou hovoříme v kontextu s takzvanými offshore zeměmi. Offshore země chtějí za použití těchto konkurencí přivést zahraniční kapitál do vlastní ekonomiky. Tento zahraniční kapitál v mnoha případech ani nebývá kontrolován co do původu a dochází zde tedy často k praní špinavých peněz a zakládání bank a jiných institucí s nečistými úmysly.

Mezi offshore země překvapivě patří i některé ekonomicky velice vyspělé země, které jsou naopak spojovány s vysokou důvěryhodností, a tím i vysokou úrovní jejich bankovního dohledu. Jiné offshore země zase lákají investory na daňová zvýhodnění, a těm říkáme „daňové ráje“.

Ostatní státy se proti offshore zemím brání neudělováním bankovních licencí bankovním pobočkám z takových zemí a z druhé strany také nepovolováním domácím bankám zřizovat si v offshore zemích zahraniční pobočky.¹¹⁰

6.8. Basilejský výbor pro bankovní dohled

Jedná se o mezinárodní instituci s velkým významem na poli bankovního dohledu. Založen byl roku 1974 centrálními bankami států skupiny G10 a Lucemburska. Zájem o tuto instituci velice roste, což je patrné na navyšujícím se počtu jejich

¹⁰⁹ Tamtéž Str. 438

¹¹⁰ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. Str. 438-439 ISBN 978-80-7261-230-7.

členů. V momentální chvíli, dle oficiálních internetových stránek Basilejského výboru, patří mezi členy 45 bank z 28 různých států.¹¹¹

Důvodem pro založení tohoto výboru byl rostoucí počet zahraničních úvěrů v bankách. Tento institut má formu neformálního fóra, jehož rozhodnutí nejsou právně závazná, jedná se o standardy, které členům doporučí taková opatření, která mají vést k harmonizaci bankovního dohledu. Jednotlivé státy poté samostatně zakomponují tyto standardy do své legislativy. Tyto standardy nazýváme Basel.

6.8.1. *Basel I*

Důvodem pro zavedení Basel I v roce 1988 byl hlavně nezodpovědný přístup bank k rizikovým půjčkám, což vedlo ke zneužívání institutu věřitele poslední instance. Basel I zavádí odstupňování požadavků na kapitál dle jejich rizikovosti, která byla spojena s držením daných aktiv. Zavádí povinnost bank při poskytnutí úvěru držet 8 % z poskytnutého úvěru, v případě hypotečních úvěrů stačilo držet pouze 4 % z poskytnutého úvěru, jelikož byl krytý nemovitostí. Toto v praxi znamenalo, že banka při poskytnutí úvěru 100 000 Kč musela pokrýt minimálně 8 000 Kč ze svého kapitálu.

V devadesátých letech byl Basel I upraven a umožňoval snížení kapitálových rezerv pro ABS (Asset Backed Securities). Toto mělo za následek možnost vydání cenného papíru, který daný úvěr zastupoval, což vedlo ke snížení požadavku z 8 % na pouhých 2 %. Na základě této úpravy banky vydávaly na různé úvěry cenné papíry, jelikož s tím byly spojeny nižší náklady na vlastní kapitál, tedy přesný opak toho, o co se samotný Basel I snažil.¹¹²

6.8.2. *Basel II*

Vývoj bankovníctví, zejména mezinárodního trhu, řízení a měření rizik, zapříčinil nutnost úpravy předcházející koncepce. Basel II, tzv. Nová basilejská kapitálová dohoda, byla podepsána roku 2004 a implementována roku 2007.

¹¹¹ *Basel committee membership* [online]. BIS, 2016 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.bis.org/bcbs/membership.htm>

¹¹² *Basel I., Basel II., ... Basel III* [online]. Patria.cz, c1997-2020 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/zpravodajstvi/1852249/basel-i-basel-ii--basel-iii.html>

Basel II kladl důraz na zkvalitnění řízení rizik v bankách a navýšení odpovědnosti vedení banky, čímž chtěl docílit stability finančního systému a konkurenčního prostředí na trhu finančních služeb. Basel II se skládá ze tří pilířů. V prvním pilíři nalezneme metody pro měření rizik a stanovení kapitálového požadavku pro úvěrové a tržní riziko. Dále tento pilíř obsahuje nově zavedený kapitálový požadavek pro operační riziko. V druhém pilíři nalezneme procesy hodnocení dostatečnosti kapitálu vůči podstupovanému riziku. Tento proces vykonává sama banka, která zavede interní procesy hodnocení dostatečnosti kapitálu se zohledněním skutečně podstupovaných rizik. V případě, že orgánu dohledu nebude připadat přiměřené naplnění druhého pilíře, může požadovat navýšení kapitálu nad úroveň stanovenou dle prvního pilíře. 8 % hodnoty rizikově vážených aktiv zde tedy představuje minimum limitu kapitálové přiměřenosti. Poslední, tedy třetí pilíř, pomocí výkaznictví a povinnosti komplexního zveřejňování relevantních informací usiluje o zlepšení situace tržní disciplíny a transparentnosti trhu. Pro třetí pilíř je tedy důležité, aby každý účastník trhu měl přístup k potřebným informacím, zejména informacím o adekvátnosti kapitálu banky vůči podstupovanému riziku a rizikovým profilům regulovaných subjektů. Na rozdíl od prvního pilíře, pilíře 2 a 3 zavádí Basel II nově. Koncept Basel II nezajišťuje riziko pouze za jednotlivé subjekty, ale bere v potaz riziko celé konsolidované skupiny.¹¹³

6.8.3. *Basel III*

Nedostatečnost úpravy Basel II a tedy i nutnost vytvoření Basel III nám ukázala finanční krize, která se odehrála v letech 2008 až 2009. Velké množství bank před vypuknutím finanční krize obcházel pravidla. Banky vysoce riziková aktiva vyváděly ze svých bilancí, čímž se dopouštěly toho, že udržovaly nižší úroveň kapitálu, která neodpovídala faktické úrovni rizika. Jedním z dalších problémů bylo také vyplácení nepřiměřených bonusů vedoucím pracovníkům a dividendy akcionářům v těžkých obdobích bank.

¹¹³ KANTNEROVÁ, Liběna. *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. Str. 181 ISBN 978-80-7400-595-4.

Na základě těchto okolností bylo nezbytné vytvořit nový koncept úpravy, který nazýváme Basel III. Implementace byla zahájena roku 2013. Basel III si za své cíle stanovil následující¹¹⁴:

- posílení bank v krizových situacích,
- zamezení procykličnosti bankovní regulace,
- posílení bankovního systému,
- navýšení disciplinovanosti bank.

K docílení těchto bodů zavádí Basel III tzv. proticyklický kapitálový polštář. Tento kapitálový polštář umožňuje bankám udržet svou kapitálovou přiměřenost tak, aby i v situaci finanční krize byla kapitálová přiměřenost banky vyšší, než je minimální požadovaná úroveň. Krom toho Basel III zavádí také zákaz vyplácení bonusů a dividend v případech, kdy se banka potýká s vážnými potížemi.

Basel III dále také obsahuje dodatečné regulatorní požadavky vůči systémově významným institucím (SIFIs), a to z důvodu jejich nedostatečné regulace a dohledu nad nimi. Abychom mohli určit instituci za systémově významnou, musí splňovat určitá kritéria jako:

- velikost instituce,
- interní a externí provázanost instituce v rámci finančního systému,
- vzájemný stav bilancí jednotlivých finančních institucí,
- koncentrace aktivit finančních institucí,
- makrofinanční podmínky a celkový kontext.

Vůči systémově významným institucím je potřeba specifický přístup, jelikož jejich úpadek by mohl ovlivnit mezinárodní ekonomiku.

Základními odlišnostmi opatření Basel III od předchozího konceptu úpravy Basel II jsou tedy přitvrzení, co se týká požadavků na kapitálovou přiměřenost, zavedení nových ukazatelů v bankovní regulaci (např. zadluženosti a standardy likvidity) a zavedení regulace při vyplácení dividend a bonusů.¹¹⁵

¹¹⁴ KANTNEROVÁ, Liběna. *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. Str. 182 ISBN 978-80-7400-595-4.

¹¹⁵ KANTNEROVÁ, Liběna. *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. Str. 182-183 ISBN 978-80-7400-595-4.

6.8.4. Basel IV

Basilejský výbor pro bankovní dohled vydal v prosinci roku 2017 další navrhované mezinárodní reformy bankovního dohledu označované jako Basel IV. Tyto reformy si stanovily za cíl posílit kapitálový rámec a opět zvýšit důvěru v bankovní systém, což má vést k větší odolnosti bank při nenadálých okolnostech. Basel IV obsahuje nový způsob, kterým banky vypočítávají své kapitálové požadavky. Tento nový způsob výpočtu má vést k lepší srovnatelnosti výsledků mezi bankami po celém světě.

Jedním z hlavních bodů, které má zavést Basel IV, je tedy způsob výpočtu rizikově vážených aktiv, která slouží jako ukazatel pro kapitálovou přiměřenost. Po několika neshodách na jednání o Basel IV došlo ke shodě ohledně stanovení výše minimálních kapitálových požadavků. Na základě implementace Basel IV do naší legislativy budou banky povinny vytvářet tzv. kapitálový polštář nejméně ve výši 72,5 %.

Basilejský výbor navrhl devítiletý harmonogram implementace Basel IV, který se skládá z pěti let na přípravu pro implementaci a ze zaváděcího období, které má započít 1. ledna 2022 s plánovaným koncem k lednu 2027.¹¹⁶ Finální implementace Basel IV nejspíš nebude mít za následky pouze pozitiva, jelikož s vysokou pravděpodobností s sebou také přinese zdražení hypotečních a jiných úvěrových produktů pro běžné klienty bank.¹¹⁷

¹¹⁶ *What is Basel IV?* [online]. Deutsche bank, 2018 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://www.db.com/newsroom_news/2018/what-is-basel-iv-en-11456.htm

¹¹⁷ *Bankovní regulace: Jednání o Basel IV opět zkrachovala* [online]. Ekonomický deník, 2017 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://ekonomickydenik.cz/bankovni-regulace-jednani-basel-iv-opet-zkrachovala/>

Závěr

Závěrem své diplomové práce považuji za důležité zmínit, že bankovní regulace a dohled za dobu své existence prošla mnoha změnami. Přítomnost této instituce je pro bankovní sféru naprosto neodmyslitelná, jelikož bez její přítomnosti by zde byla hrozba chaosu. I přes mnoho snah dovést systém bankovní regulace a dohledu k dokonalosti se zde vždy nachází prostor pro zlepšení tohoto systému. Toto je tedy důvodem nepřetržitého vývoje této instituce, který stále probíhá.

Do jisté míry na vztah České národní banky k bankám obchodním dopadá i nynější situace v podobě nouzového stavu v České republice. Nouzový stav vyvolaný hrozbou nákazy onemocněním COVID-19, způsobeným novým typem koronaviru SARS-CoV-2, má za následky například změny výše zmíněných sazeb nástrojů měnové politiky, čímž se Česká národní banka snaží o snazší přístup lidí k penězům. Během posledních dvou měsíců byly tyto sazby třikrát změněny a z toho dvakrát sníženy.

Dalším nepříznivým vlivem, který byl vyvolán touto situací, je odklad splátek a hypoték, což může mít velký vliv na stabilitu bankovní sféry. Naštěstí neprošel původní návrh ministryně financí, JUDr. Aleny Schillerové PhD., na půlroční dluhový generální pardon, který by mohl mít nedozírné následky zejména pro menší banky. Je možné odložit splátky o šest měsíců, avšak pouze v případě, že je klient ekonomicky negativně dotčen nastalou situací. Tímto krokem se dle mého názoru vláda snaží udržet stabilitu jak bankovních institucí, tak jejich klientů. V případě, že by tento krok vláda neuskutečnila a přijala by původní návrh paní ministryně, hrozila by menším bankám ztráta jejich hlavních příjmů. Následkem by bylo snížení likvidity takovýchto bank a s tím spojené nebezpečí hromadných výběrů, které by následně neovlivnily pouze tuto banku, ale mohly by mít dopad na celou bankovní sféru.

Jak jsem již výše zmínil, tato situace bude mít dle mého názoru za následek další finanční krizi, a to nejen v České republice, jelikož COVID-19 zasáhne do ekonomiky celého světa.

Již po měsíci trvání nouzového stavu je ekonomika České republiky výrazně zasažena a vzhledem k téměř nepředvídatelnému vývoji budoucí situace jsem toho názoru, že počátek implementace Basel IV k 1. lednu 2022 by mohl vést

k prohloubení finanční krize, jelikož by se lidem ztížil přístup k penězům, který by byl zapříčiněn zdražením hypotečních a jiných úvěrových produktů pro běžné klienty bank.

Věřím však v to, že tato finanční krize a její následky nebudou mít tak velký dopad na bankovní sektor jako předešlé finanční krize. Tak jak jsem již výše zmínil instituce bankovní regulace a dohledu prošla za poslední desetiletí značným vývojem. V důsledku tohoto vývoje jsou dle mého názoru obchodní banky takovéto výkyvy schopné absorbovat, avšak pouze za určité pomoci ze strany České národní banky.

Resumé

The main focus of the thesis titled *The Czech National Bank and Its Relationship to Commercial Banks* is on banking regulation and supervision. Any attempt at understanding this subject requires a clear definition of other concepts that this thesis works with, such as the Czech National Bank and commercial banks.

The first chapter looks at the Czech National Bank, its status as central bank, its autonomy and independence, and also its history. The second chapter is focused on commercial banks, their activities, and the types of such banks. Also important is a definition of the duties and rules that they must observe. The subsequent chapter defines the basic objectives and activities of the Czech National Bank and briefly describes these various activities.

After this, we come to the most important chapters, which explore banking regulation and supervision. The fourth chapter endeavors to provide a definition of the concept of banking regulation and supervision, and also emphasizes its necessity. It also describes the main objectives of banking regulation and supervision. The penultimate chapter takes a more detailed look at banking regulation, meaning banks' entry into the banking sphere, the rules that guide their activities, and the importance of financial safety net. The final chapter covers banking supervision: forms of supervision, remedial measures and sanctions, and consolidated and supplementary supervision. In addition, this chapter discusses the principles of supervision on the international level, competition in laxity, and competition in stringency. The final sub-chapter covers the Basel Committee on Banking Supervision.

The aim of this thesis is to introduce the reader to the subject of the Czech National Bank's relationship to commercial banks and to provide an overview of other concepts associated with this topic.

Seznam použité literatury

Odborná literatura:

- BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-440-7.
- BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost: institucionální pohled*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). Str. 81 ISBN 80-86729-19-2.
- DRAGOMIR, Larisa. *European prudential banking regulation and supervision: the legal dimension*. New York, NY: Routledge, 2010. ISBN 0203856414.
- JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). ISBN 978-80-87284-26-1.
- KANTNEROVÁ, Liběna. *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-595-4.
- KAŠPAROVSKÁ, Vlasta. *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7.
- KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. Str. 105-108 ISBN 978-80-87225-06-6.
- REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.
- REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-279-6.
- SCHOONER, Heidi M. a Michael TAYLOR. *Global bank regulation: principles and policies*. Burlington, MA: Academic Press, c2010. ISBN 9780126410037.
- ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovníctví*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2010. Eupress. ISBN 978-80-7408-029-6.

Elektronické zdroje:

- *Bankovní regulace: Jednání o Basel IV opět zkrachovala* [online]. Ekonomický deník, 2017 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://ekonomickydenik.cz/bankovni-regulace-jednani-basel-iv-opet-zkrachovala/>
- *Basel committee membership* [online]. BIS, 2016 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.bis.org/bcbs/membership.htm>
- *Basel I., Basel II., ... Basel III* [online]. Patria.cz, c1997-2020 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/zpravodajstvi/1852249/basel-i-basel-ii--basel-iii.html>
- *Basilejský výbor* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/mezinarodni-aktivity/basilejsky-vybor>
- *Co je pojištěno* [online]. Garanční systém, 2020 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.garancnisystem.cz/co-je-pojisteno/#text>
- *Česká národní banka 1993: Emisní činnost* [online]. Praha: Česká národní banka, c2003-2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/emisni_cinnost/ceska_narodni_banka/
- *Engliš Karel* [online]. Praha: Česká národní banka, c2003-2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/statutarni_organy/englis_karel.html
- *Kdo všechno může získat bankovní licenci: Co taková žádost obsahuje?* [online]. Jana Hlaváčová, 2019 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.eopenize.eu/kdo-vsechno-muze-ziskat-bankovni-licenci>
- *Kolik je pojištěno?* [online]. Garanční systém, 2020 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.garancnisystem.cz/kolik-je-pojisteno>
- *Konsolidovaný dohled* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/dohled-nad-uverovymi-institucemi/konsolidovany-dohled>

- *Licencování* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/dohled-nad-uverovymi-institucemi/licencovani>
- *Měnová politika* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika>
- *Měnověpolitické nástroje: Aktuální nastavení základních měnověpolitických nástrojů* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje
- *Měnověpolitické nástroje* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje>
- *O garančním systému* [online]. Garanční systém, 2020 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.garancnisystem.cz/o-garancnim-systemu>
- *Organizační struktura* [online]. Garanční systém, 2020 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.garancnisystem.cz/organizacni-struktura-1/#text>
- *Proč je ČNB nezávislá?* [online]. Praha: Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Proc-je-CNB-nezavisla>
- *Rozkladová komise: Jednací řád rozkladové komise* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni-rada/poradni-organy-bankovni-rady-cnb/rozkladova-komise/
- *Státní banka československá - centrální banka* [online]. Praha: Česká národní banka, c2003-2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/dejiny_instituce/statni_bank_a_československa
- *Státní banka československá: 1950-1989* [online]. Praha: Česká národní banka, c2003-2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/dejiny_instituce/statni_bank_a_československa
- *Strategie dohledu: Konsolidovaný dohled* [online]. Česká národní banka, c2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/strategie-dohledu>

- *What is Basel IV?* [online]. Deutsche bank, 2018 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://www.db.com/newsroom_news/2018/what-is-basel-iv-en-11456.htm

Právní přepisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*.
- Zákon č. 6/1993 Sb., *o České národní bance*.
- Nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o omezitelných požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012.
- Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.
- Zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech .

Tabulky

Tabulka 1- Struktura organizace Garančního systému finančního trhu.....	27
Tabulka 2 - Aktuální nastavení základních měnověpolitických nástrojů.....	32
Tabulka 3 - Cíle bankovní regulace a dohledu	43
Tabulka 4 - Podmínky vstupu do bankovní sféry	46
Tabulka 5 - Základní možnosti pomoci ohroženým bankám	57
Tabulka 6 - Metoda hodnocení bank CAMELS	62
Tabulka 7 - Metoda hodnocení bank BOPEC	62